

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Penitenciární péče

Kód oboru: 7502R023

Název bakalářské práce:

PROBLEMATIKA ZANEDBÁNÍ POVINNÉ VÝŽIVY

THE AVOIDANCE OF THE ALIMONY PROBLEMS

Autor:

Michal Sedlák

Hálkova 1689

470 01 Česká Lípa

Podpis autora: _____

Vedoucí práce: PaedDr. Ilona Pešatová, Ph.D.

Počet:

stran	obrázků	tabulek	grafů	zdrojů	příloh
54	0	7	6	12	4 + 1 CD

CD obsahuje **celé** znění bakalářské práce.

V Liberci dne: 23. 04. 2007

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:	Michal Sedlák
Adresa:	Hálkova 1689, 470 01, Česká Lípa
Studijní program:	Sociální práce
Studijní obor:	Penitenciární péče
Kód oboru:	7502R023
Název práce:	PROBLEMATIKA ZANEDBÁNÍ POVINNÉ VÝŽIVY
Název práce v angličtině:	THE AVOIDANCE OF THE ALIMONY PROBLEMS
Vedoucí práce:	PaedDr. Ilona Pešatová, Ph.D.
Termín odevzdání práce:	30. 04. 2007

Bakalářská práce musí splňovat požadavky pro udělení akademického titulu „bakalář“ (Bc.).

.....
vedoucí bakalářské práce

.....
děkan FP TUL

.....
vedoucí katedry

Zadání převzal (student): Michal Sedlák

Datum: 28. 01. 2006

Podpis studenta: .....

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom(a) povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 23. 04. 2007

Podpis: Michal Sedlák, v. r.

Poděkování

Chtěl bych tímto poděkovat zejména vedoucí práce pí PaedDr. Iloně Pešatové, Ph.D. za vedení, cenné rady a bezmeznou trpělivost při zpracovávání bakalářské práce. Dále bych chtěl také poděkovat mé manželce Ludmile za její trpělivost a všestrannou pomoc, bez kterých bych tuto práci nikdy nedokončil.

Název bakalářské práce: PROBLEMATIKA ZANEDBÁNÍ POVINNÉ VÝŽIVY

Název bakalářské práce: THE AVOIDANCE OF THE ALIMONY PROBLEMS

Jméno a příjmení autora: Michal Sedlák

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2006/2007

Vedoucí bakalářské práce: PaedDr. Ilona Pešatová, Ph.D.

Resumé:

Bakalářská práce se zabývala problematikou zanedbání povinné výživy. Jejím cílem bylo popsat danou problematiku ze současného právního stavu jak z pohledu občanskoprávního, tak z pohledu trestního.

Práce se skládala ze dvou hlavních částí. První představovala teoretická část a druhou pak část praktická.

Teoretická část popisovala s využitím informačních zdrojů právní úpravu výživného, jeho podstatu, jednotlivé druhy, rozsah a nárokové podmínky. Dále byla teoretická část zaměřena na trestní hledisko problematiky zanedbání povinné výživy s definováním pojmu trestného činu a hmotné nouze. Věnována byla pozornost přípravnému trestnímu řízení o výživném, obsahu spisového trestního materiálu a jeho specifik.

Praktická část pomocí obsahové analýzy spisové dokumentace ověřovala stanovené předpoklady, které se týkaly ověření smyslu samotných ustanovení výživného dle §§ 213 a 214 trestního zákona. Za největší přínos práce bylo možné považovat zjištění, že trestní ustanovení o výživném, stejně tak jako ustanovení o příslušné účinné lítosti plní svůj smysl, a to zejména z pohledu preventivního působení.

Klíčová slova: Výživné; Právní úprava; Výživné a společnost; Rozsah výživného; Promlčení výživného; Řízení o výživném; Druhy výživného; Trestný čin a výživné; Hmotná nouze; Trestní spisový materiál; Oznamovatel; Podezřelý; Trestní odpovědnost.

Summary:

The thesis is focused on alimony dereliction and related issues. The aim was to describe this matter while considering the current legislation, civil as well as criminal liability.

The thesis consists of two main parts. The first one is theoretical, while the second one is practical.

The theoretical part describes, based on the available information sources, alimony legislation, its fundamental parts, particular alimony forms, scope and pretension conditions. This part is also focused on the criminal aspect of alimony dereliction and definition of terms „criminal act“ and „substantial indigence“. Attention is paid to a preliminary alimony criminal proceeding, content of the criminal files and other specific aspects of this matter.

The practical part is focused on verification of the known presumptions, through the contentual analysis of the judicial records, especially with respect to interpretation of particular alimony provisions according to sections 213 and 214 of the criminal code. As the main benefit of the thesis I consider the fact that the criminal code provisions on alimony as well as active repentance provisions fulfill all their functions, especially with regards to their preventive effect.

Keywords: Alimony; Legal regulations; Alimony and society; Alimony scope; Alimony forfeiture; Alimony proceeding; Alimony forms; Criminal act and alimony; Substantial indigence; Criminal judicial records; Plaintiff; Suspected; Criminal liability.

OBSAH

OBSAH	1
1 ÚVOD.....	9
2 TEORETICKÁ ČÁST	10
2.1 Právní úprava výživného	10
2.2 Pojem výživné	10
2.3 Výživné a společnost.....	11
2.4 Rozsah výživného.....	12
2.5 Promlčení výživného	13
2.6 Řízení o výživném	13
2.7 Druhy vyživovacích povinností	15
2.7.1 Vzájemná vyživovací povinnost rodičů vůči dětem.....	15
2.7.2 Vyživovací povinnost dětí vůči rodičům.....	17
2.7.3 Vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými.....	17
2.7.4 Vyživovací povinnost mezi manžely.....	18
2.7.5 Příspěvek na výživu rozvedeného manžela	19
2.7.6 Příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce	20
2.8 Pojem trestného činu	20
2.9 Trestný čin zanedbání povinné výživy.....	23
2.9.1 Účinná lítost.....	24
2.10 Hmotná nouze	25
2.11 Přípravné trestní řízení o výživném.....	26
2.11.1 Trestní spisový materiál	27
2.11.2 Specifika výslechu oznamovatele.....	28
2.11.3 Specifika výslechu podezřelého	28
2.12 Posuzování trestní odpovědnosti	29
2.13 Možné důvody neplacení výživného.....	31
3 PRAKTICKÁ ČÁST	32
3.1 Cíl praktické části.....	32
3.2 Stanovení předpokladů	32
3.3 Popis použité metody.....	33

3.4	Popis zkoumaného vzorku a průběh průzkumu.....	34
3.5	Získaná data a jejich interpretace	36
3.5.1	Vyhodnocení předpokladů.....	46
4	ZÁVĚR	50
5	NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ	52
6	SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ.....	53
7	SEZNAM PŘÍLOH	54

ÚVOD

Jedním ze základních pilířů každé společnosti by měla být rodina, tedy péče o děti a jejich výchova. Rodina pro své žádané fungování tak vyžaduje splnění konkrétních základních podmínek. Mezi tyto podmínky patří především zajištění výživy členů rodiny, a to zejména právě dětí, které představují nejdůležitější prvek rodiny, neboť jsou i budoucností fungování každé společnosti.

V současné době lze na problematiku zanedbání povinné výživy pohlížet ze dvou směrů. Prvním je pohled z roviny občanskoprávní, kde se takové zanedbání řeší před civilním soudem. Druhým pohledem je rovina trestní, která se projednává před orgány činnými v trestním řízení, a která mnohdy následuje, pokud není věc vyřešena civilním soudem.

Bakalářská práce bude zaměřena na problematiku zanedbání povinné výživy z pohledu trestního. Případy trestných činů, které se týkají ustanovení zanedbání povinné výživy, představují nemalou část všech trestních řízení.

Cílem bakalářské práce je popsat problematiku zanedbání povinné výživy, a to jak z teoretického pohledu, tak také z pohledu praktického, kdy cílem praktické části bakalářské práce bude ověření stanovených předpokladů, a to za pomoci analýzy trestní spisové dokumentace. První část bakalářské práce bude představovat teoretické zpracování problému zanedbání povinné výživy a v druhé části pak praktické zpracování dané problematiky. Cíle bakalářské práce by mělo být dosaženo zpracováním údajů z odborných informačních zdrojů, z trestní spisové dokumentace a také z praktických zkušeností autora bakalářské práce. Ověřením stanovených předpokladů by pak mělo být zjištěno, zda trestnost zanedbání povinné výživy má své opodstatnění či nikoliv, zda hlavní příčinou neplnění vyživovací povinnosti je nepřítomnost řádného pracovního poměru povinného a jaká je recidiva tohoto trestného činu. Zejména opodstatnění trestnosti zanedbání povinné výživy je v současné době aktuální, neboť se vyskytly snahy o zrušení tohoto ustanovení v trestním zákoně podle vzoru jiných zemí, například Velké Británie či Holandska.

TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Právní úprava výživného

Stěžejní právní úprava vyživovací povinnosti, v některých publikacích označované jako alimentární, je zakotvena v zákoně číslo 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, změn a doplnění. Z toho vyplývá, že vyživovací povinnost se týká rodiny a rodinných vztahů. Důležitost tohoto zákona spočívá v tom, že upravuje vztahy a podmínky vyživovací povinnosti mezi různými rodinnými subjekty, zejména pak v části třetí uvedeného zákona. K tomuto pramenu práva se těsně váže občanský zákoník, který je ve vztahu k zákonu o rodině subsidiární, nebo-li podpůrný a upravuje ty otázky rodinného práva, které nejsou řešeny v zákoně o rodině. Dalším neméně důležitým právním předpisem je občanský soudní řád, který pojednává o procesních podmínkách určení a případného vymáhání výživného. Problematika výživného se pak dotýká celé řady dalších právních předpisů z oblasti práva sociálního, daňového, zdravotního, pracovního a v neposlední řadě i práva trestního.

1.2 Pojem výživné

Samotný termín „výživné“ však v právní legislativě není přesně vymezen. Ze širšího pohledu se jedná o právní institut části rodinného práva, který označuje jak nároky oprávněných osob na výživné, tak také povinnosti určitých osob výživné hradit. Jde tedy o souhrn práv a povinností osob ve vztahu k výživnému. Z pohledu užšího se pak jedná o vlastní konkrétní plnění povinné osoby osobě oprávněné. Pojem výživné nezahrnuje pouze zajištění stravy, nýbrž i zajištění ostatních životních a osobních potřeb oprávněného.

Dvojnárodnosti termínu „výživné“ se sotva lze vyhnout; praktické problémy z ní nevznikají, neboť ze souvislosti, v níž je termínu „výživné“ užito, je téměř vždy patrné, zda jde o výživné v širším smyslu (výživné jako právní institut) anebo o výživné v užším smyslu (výživné jako plnění).¹

Dříve platný zákon o rodině místo termínu výživné použil z důvodu námitek termín „úhrada osobních potřeb“, nový zákon o rodině se vrátil k termínu současnému.

---

¹ NOVÁ, H., TĚŽKÁ, O. *Vyživovací povinnost*. Praha: 1995, s. 6.

Naše právní legislativa rozlišuje v zákoně o rodině celkem šest druhů vyživovacích povinností:

- vyživovací povinnost rodičů vůči dětem
- vyživovací povinnost dětí vůči rodičům
- vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými
- vyživovací povinnost mezi manžely
- příspěvek na výživu rozvedeného manžela
- příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce

Rozdělení těchto vyživovacích povinností je určeno na základě vztahu mezi povinným a oprávněným spočívajícím v odlišné významnosti a naléhavosti plnění.

Z pohledu právní povahy ke vzniku vyživovací povinnosti stačí existence zákonných podmínek a není již třeba jakékoliv další právní události či jednání. Právní úprava výživného má povahu kogentní právní normy, od které se nelze jakoukoliv dohodou odchýlit, pokud zákon nestanoví něco jiného. Nejsou tedy možné dohody o dalších podmínkách plnění výživného, o změně doby vyživovací povinnosti apod.

1.3 Výživné a společnost

Z pohledu společenské funkce je nejvýznamnější vyživovací povinnost rodičů vůči dětem, zejména pak k nezletilým, neboť jde o zajišťování potřeb nové generace. Takové zajištění je pak v zájmu celé společnosti, což se týká i ostatních druhů výživného. Výživné tedy plní jednu ze sociálních funkcí státu. Společenská funkce vyživovací povinnosti souvisí s mravními postoji celé společnosti a obsahuje i takové zásady jakými jsou rovnost muže a ženy či rovnost všech dětí. Tento zájem společnosti na úpravě vyživovacích vztahů je také zohledněn v možnosti výživné vymáhat, v možnosti prevence neplnění vyživovací povinnosti.

Etická otázka vyživovací povinnosti také souvisí i s vlastním přiznáním výživného, které ani nemusí být stanoveno, pokud by to bylo v rozporu s dobrými mravy. Tímto podmíněným ustanovením zákona o rodině je vyjádřena propojenost normy právní a normy etické.

1.4 Rozsah výživného

Rozsah plnění vyživovací povinnosti je pro případ jednání před soudem v zákoně o rodině stanoven, týká se však všech druhů vyživovacích povinností, a proto je dosti obecný. Určité bližší specifikace k rozsahu výživného určují jednotlivá ustanovení o konkrétní vyživovací povinnosti. Soud pak zejména vychází z odůvodněných potřeb oprávněné osoby a z možností, schopností a majetkových poměrů povinného. Pohled na povinného je pro soud dále upřesněn, a to tak, že má blíže zkoumat a posuzovat výdělečné schopnosti a pohyb majetku povinného. Obdobné posuzování strany povinného je obsaženo v trestním řízení, kde se takto posuzuje trestnost zanedbání povinné výživy. Odůvodněnými potřebami oprávněné osoby se rozumí přiměřená úhrada všech potřeb, tedy po stránce hmotné a kulturní. Byť odůvodněnost potřeb není blíže v zákoně specifikována, je jím však myšlen určitý společenský průměr. Výživné má být pravidelné a plynulé, s určitou možností vytvářet rezervní zdroje pro případné zvýšené náklady oprávněného. Schopnosti povinného spadají spíše do oblasti subjektivní povahy posuzované otázky. Na straně druhé pak možnosti a majetkové poměry povinného spadají do oblasti objektivní, která představuje skutečnou možnost plnění výživného. Soud však musí oba pohledy posoudit jako celek, kdy tak nevychází například z konkrétní výše současného příjmu, ale i možnosti povinného dosáhnout příjmu většího.

Na straně oprávněného i povinného může dojít ke změně poměrů. Může to být změna zdravotního stavu, narůstající věk, změna v zaměstnání apod. Bylo-li o výživném rozhodnuto soudem, je třeba o změnu výživného požádat opět formou soudního rozhodnutí. Soud porovná předcházející situaci se současným stavem a nově rozhodne o výživném.²

O změně výživného, snížení či zvýšení, rozhoduje soud, u nezletilých dětí i bez návrhu, u zletilých pak pouze na návrh. Soud také může vyživovací povinnost zrušit. Pokud došlo k přeplacení plnění výživného, tento přebytek se ze zákona nevrací. Za povinného může jiná osoba či subjekt jeho povinnost splnit. V případě žádosti pak musí povinný tomu, kdo za něho plnil, takové plnění uhradit.

---

² PLECITÝ, V., SALAČ, J. *Základy rodinného práva*. Praha: 2001, s. 102.

1.5 Promlčení výživného

Promlčení výživného přichází také v úvahu, kdy je na obdobném principu jako ustanovení občanského zákoníku. Promlčení výživného konkrétněji vymezuje zákon o rodině, subsidiárně ho doplňuje občanský zákoník. Promlčení se však u soudu realizuje pouze na návrh, právo promlčení tedy časem nezaniká. Na promlčení výživného lze také pohlížet ze dvou pohledů. První je na promlčení práva na výživné ze širšího pohledu. Zde platí, že toto právo se nepromlčuje. Je zde však zásada, že se výživné neposkytuje za dobu minulou, vyjma otázky týkající se nezletilých dětí, kde lze právo uplatnit maximálně za dobu tří let zpět. I zde je patrný zájem společnosti na ochraně nezletilých dětí, tak jak to lze sledovat i v jiných právních normách. Nezletilé dítě je posuzováno dle ustanovení občanského zákoníku, a to v § 8, kdy musí dovršit 18. rok věku, nebo musí uzavřít manželství. Přiznání výživného pak následuje pouze od zahájení soudního řízení. Druhým pohledem na otázku promlčení je vztah k jednotlivým plněním, která se promlčují.

Vzhledem k tomu, že zákon o rodině nemá co se týká délky promlčecí lhůty a počátku jejího běhu samostatnou úpravu, uplatní se úprava obsažená v občanském zákoníku. Promlčecí doba je zde obecně stanovena jako tříletá a běží ode dne, kdy právo mohlo být vykonáno poprvé (§ 101 ObčZ).³

Určitou výjimkou je úprava promlčení nároku příspěvku na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce, kde promlčení v délce tři roky ode dne slehnutí je zakotveno přímo v zákoně o rodině. Je to z důvodu toho, že tento příspěvek nemá povahu opětujiícího se plnění.

1.6 Řízení o výživném

Ve vztahu k trestní otázce vyživovací povinnosti je také důležité posouzení konkrétního rozhodnutí soudu, nejčastěji rozsudku. Takový postup soudu je upraven ustanoveními občanského soudního řádu. Otázku vyživovací povinnosti projednává soud v občanskoprávním řízení, často jako součást rozvodového řízení. Projednávání vyživovací povinnosti soudem se týká takových situací, kde jsou rodinné vztahy nestabilní a ohrožující potenciálního oprávněného. Rozhodnutí soudu je pak základem pro případné vymáhání výživné pohledávky. Před samotným řízením o rozvodu manželů musí být právně nabyté rozhodnutí o péči, výchově a výživě dětí.

---

³ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. Brno: 2006, s. 252.

Účastníky řízení o stanovení výživného jsou navrhovatel a odpůrce, a dále všechny osoby, kterých se rozhodnutí o výživném týká. Nezletilé dítě bude většinou zastoupeno kolizním opatrovníkem, neboť se ho řízení o výživném týká a nemůže být z důvodu možného střetu zájmu zastoupeno jedním z rodičů. Kolizní opatrovník, nejčastěji pověřená osoba příslušného městského úřadu, hájí zájmy nezletilého dítěte a podává návrhy, které nemusí být vždy totožné s postoji rodičů. V řízení o výživném je důležité také to, zda se jedná o dítě nezletilé či zletilé, zejména ve vztahu k podání návrhu. Takové podání může být dvojí povahy. Prvním typem podání je návrh k zahájení řízení o výživném, například z pozice oprávněného. Druhým typem je pak spíše podnět soudu ke zvážení možného zahájení řízení, který může být vznesen například ze strany příbuzného oprávněného. Toto hledisko je rozhodné pro počátek právních účinků zahájení řízení. Účastníci řízení musí být uvedeni již v samotném návrhu či usnesení soudu, pokud se řízení zahajuje i bez návrhu. K určení statusu povinného a oprávněného ale dojde až na základě rozhodnutí. Nejdůležitější rozhodnutí soudu se týká výživného nezletilých dětí, k čemuž může dojít ve třech případech rodinných vztahů. Prvním případem je situace, kdy spolu rodiče dítěte fyzicky nežijí. Pro zahájení samotného řízení není nutná podmínka neplnění vyživovací povinnosti či existence manželství. Druhým případem je situace, kdy rodiče spolu sice žijí, ale jeden z nich svou vyživovací povinnost neplní. Posledním případem je okolnost, kdy soud je ze zákona sám povinen upravit podmínky vyživovací povinnosti jednoho z rodičů. Jedná se vždy o rozvodové řízení nebo o určování rodičovství k dítěti. Výše uvedené zákonné, a tedy předem stanovené podmínky, jsou hmotněprávního charakteru, což v případě zletilých dětí není. Zde je pro zahájení řízení nutný návrh k úpravě vyživovacích podmínek, nejčastěji v případě, že vyživovací povinnost není řádně plněna.

Podle § 103 o.s.ř. soud kdykoliv za řízení přihlíží k tomu, zda jsou splněny takzvané podmínky řízení, tj. podmínky, za nichž může jednat ve věci. Přitom je povinen každý zjištěný nedostatek podmínky řízení odstranit, pokud to lze, a nebo řízení zastavit, jde-li o nedostatek neodstranitelný (§ 104 o.s.ř.). Toto ustanovení se plně uplatňuje při řízení o stanovení výživného.⁴

Podmínek průběhu samotného řízení o výživném je mnoho, mezi další pak patří věcná a zejména místní příslušnost, která se obecně odvíjí od pobytu dítěte. V řízení o výživném je místní příslušnost označovaná jako výlučná. Důležité je také dodržení procesních podmínek řádného zastoupení všech účastníků, účelné spojení některých

---

⁴ NOVÁ, H., TĚŽKÁ, O. *Vyživovací povinnost*. Praha: 1995, s. 32.

jednotlivých řízení, například otázky sourozenců či spojení výchovy a výživy dítěte. Určitou zvláštností řízení o výživném je povinnost soudu rozhodnout o výživném v jediném jednání, aby tak stanovení výživného bylo co nejrychlejší a mohlo splnit svůj účel. To obnáší důkladné posouzení postoje strany odpůrce a navrhovatele včetně provedení všech potřebných důkazů. Po provedených úkonech soud vydá rozsudkem rozhodnutí o řízení, proti kterému je možná 15-ti denní odvolací lhůta. Nabytí právní moci je zásadní pro účinek plnění výživného, vykonatelnost rozsudku probíhá obyčejně v prvním termínu splatnosti výživného.

Velmi důležitou součástí řízení o výživném je i jeho vymáhání, které je možné realizovat několika způsoby, které jsou obsažené v ustanoveních občanského soudního řádu. Jde o přikázání pohledávky, srážky ze mzdy či prodej movitých a nemovitých věcí. Výkon takového rozhodnutí lze provést pouze návrhem oprávněného za současného platně vykonatelného rozhodnutí o výživném. Klasickým způsobem jsou právě srážky ze mzdy. Srážky provádí plátce mzdy v daném rozsahu, který vychází ze zákonných podmínek. V současné době jsou stále častěji využívány ostatní způsoby zajištění pohledávky na výživném, neboť vzrostl počet povinných, kteří nemají pravidelnou mzdu a jejich příjem je jiného způsobu. Od soudního rozhodnutí o vymáhání výživného již není daleko k trestnímu řízení proti povinnému.

1.7 Druhy vyživovacích povinností

1.7.1 Vzájemná vyživovací povinnost rodičů vůči dětem

Vzájemná vyživovací povinnost rodičů vůči dětem je první a také nejdůležitější vyživovací povinnost, a proto zde bude také podrobněji rozvedena. Tato vyživovací povinnost je dána přímo zákonem. Mnoho rodičů však tuto povinnost plní, aniž by si uvědomovali shodu se zákonem. V tomto případě půjde o plnění formou naturálního zabezpečení, včetně osobní péče. Na rozdíl od jiných vyživovacích povinností se tato týká každého dítěte, ostatní druhy se pak týkají jen určitých osob, které se nachází v konkrétní situaci. Vyživovací povinnost vznikne narozením dítěte a v době, kdy je dítě schopno se samo živit, přestane platit. Okolnost schopnosti dítěte se samo živit připadá v úvahu až v období před dosažením zletilosti, neboť těsně po narození tato schopnost logicky nepřipadá v úvahu. Podmínkou vzniku této vyživovací povinnosti je existence příbuzenského poměru rodičů a dětí v přímé linii a v prvním stupni. Ze zákona jsou oba

rodiče povinni vyživovat dítě, a to podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Ze zákona vyplývá, že rodiče by měli dětem zajistit minimálně stejnou životní úroveň jako mají oni sami. Pojem rodič je zde myšleno z právního hlediska, kdy u matky je to žena, která dítě porodila, otec je pak dán zákonnými pravidly určování otcovství. Týká se to i rodičů, jejichž rodičovská práva byla omezena, pozastavena nebo odňata.

Při určení rozsahu vyživovací povinnosti soud přihlíží též k tomu, který z rodičů a v jaké míře o dítě osobně pečuje. Tak zejména u dětí útlého věku plní zpravidla matka svou vyživovací povinnost k dítěti výkonem osobní péče o dítě.⁵

Při stanovení výše výživného soud posuzuje zejména uvedené schopnosti, možnosti a majetkové poměry budoucího povinného rodiče. Ověřit majetkové poměry je pro soud relativně jednoduché. Mnohem komplikovanější situace je v případě posuzování otázky pracovního poměru povinného a jeho přístup k zaměstnání, kde se prolíná hledisko subjektivních schopností a objektivních možností. Soud také přihlédne k tomu, zda má povinný rodič jinou vyživovací povinnost, což je poměrně častým případem. Nezabezpečuje však stejnou životní úroveň všech dětí téhož rodiče, neboť to není prakticky možné. Ve vztahu k dítěti se pak hodnotí jeho odůvodněné potřeby vycházející zejména z věku dítěte, jeho zájmů nebo zdravotního stavu. Hodnocena může být i lokalita bydlení. Pokud to situace rodičů dovoluje, je možné stanovit i zasílání části plnění ve formě úspor do budoucna. Úspory mohou být zasílány na vázaný účet nebo životní pojištění. Povinnému rodiči však nelze uložit zasílání plnění výživného pro úspory na takový účet, ke kterému mají dispoziční přístup oba rodiče dítěte, neboť by mohlo docházet k neopodstatněným blokačním prostředkům na účtu. Soud při svém rozhodování nevychází z přesně daných hranic, neboť není stanovena maximální ani minimální výše výživného. Jde tedy o obecná kritéria, která mají však i své nevýhody. Ty spočívají zejména v tom, že jsou na soud kladeny velké nároky dokazování a objektivního hodnocení. Výhoda spočívá ve velké flexibilitě stanovení výše výživného v konkrétním případě. Jak ukazuje praxe, je pro výpočet výše výživného z hlediska určitého sjednocení postupu soudů potřeba stanovit předem daná výpočtová kritéria, která by byla pro soudy jakýmsi sjednoceným základem. Tento přístup je již osvědčeně využíván v soudní praxi v Německu a Rakousku.

---

⁵ VESELÁ, R., et al. *Rodina a rodinné právo: Historie, současnost a perspektivy*. Praha: 2005, s. 195.

1.7.2 Vyživovací povinnost dětí vůči rodičům

Dalším druhem je vyživovací povinnost dětí, která doplňuje výše popsanou vyživovací povinnost a tvoří tak vzájemnou vyživovací povinnost dětí a rodičů. Postavení této povinnosti zdůrazňuje prvořadý zájem společnosti na funkci rodiny. Vyjádřená vzájemnost však nevyjadřuje shodnost podmínek, jde tedy jen o obecné pojetí. Lze obecně brát v úvahu okolnost, že děti nemusí plnit svou vyživovací povinnost vůči rodičům, kteří svou vyživovací povinnost vůči dětem neplnili, neboť by to bylo v rozporu s dobrými mravy. Rozsah této vyživovací povinnosti je jiný než v předchozím případě, kdy děti jsou povinny zajistit rodičům aspoň slušnou výživu, a to v případě, že jí potřebují. Pojem „slušná výživa“ není v zákoně blíže specifikován. Je jím však myšlena obecná průměrná životní úroveň, nikoliv minimální. Rovněž v tomto případě se musí vycházet z konkrétního případu. Posuzování schopností, možností a majetkových poměrů povinného je složitější v tom, že v případě více dětí, je třeba posoudit situace všech. Může se jednat jak o naturální, tak peněžité dávky. Není ani rozhodné, zda spolu rodiče a děti žijí ve společné domácnosti.

Vyživovací povinnost dětí vůči rodičům je podpůrného charakteru. Rodič má v prvé řadě nárok na výživné vůči svému manželovi, případně rozvedenému manželovi a pokud tyto vyživovací povinnosti se nemohou uplatnit, může vznášet nárok na výživné vůči dítěti.⁶

Ke změně či zániku této vyživovací povinnosti může dojít jak na návrh oprávněného, tak povinného, a to pokud dojde ke změně rozhodné podmínky této vyživovací povinnosti. Soudní řízení o této povinnosti může být z její povahy tedy pouze na návrh.

1.7.3 Vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými

Shodnost subjektů je charakteristická pro další druh vyživovací povinnosti, a to mezi ostatními příbuznými. Týká se však jen příbuzných v přímém pokolení, nikoliv mezi sourozenci či jinými příbuznými. Vzhledem k předchozí úpravě vyživovací povinnosti se ostatní příbuzní omezují na prarodiče a vnuky, eventuálně na pravnuky a pradědy. Rozsah vyživovací povinnosti je v tomto případě odlišný a je vyjádřen nutnou výživou, kterou však nepředstavuje jen strava, ale i ostatní osobní potřeby. Může být pojata i jako osobní péče. Jde o vyjádření subsidiarity, neboť tato vyživovací povinnost přichází v úvahu až tehdy, pokud její jiné druhy nelze z objektivních příčin využít. Jako ve všech druzích

---

⁶ VESELÁ, R., et al. *Rodina a rodinné právo: Historie, současnost a perspektivy*. Praha: 2005, s. 198.

vyživovacích povinností je i zde třeba zkoumat konkrétní případ podle všech jeho okolností. Při určování přednosti vyživovací povinnosti mezi jednotlivými subjekty se uplatňuje zákonná zásada, podle které vyživovací povinnost potomků předchází vyživovací povinnosti předků. Pokud toto nelze použít, jsou na řadě předci ve vztahu k potomkům. Pokud připadá v úvahu více povinných, jejich plnění se určuje poměrným přístupem, zjištěným zkoumáním schopností, možností a majetkových poměrů všech povinných. Ke změně vyživovací povinnosti může dojít pouze na návrh, a to za předpokladu změny v poměrech povinného či oprávněného, nejčastěji při neexistenci nutné potřeby.

1.7.4 Vyživovací povinnost mezi manžely

Dalším typem je vyživovací povinnost mezi manžely, která je zákonem označená jako vzájemná. Rozdíl od předchozí vyživovací povinnosti spočívá v tom, že předchozí typ je zaměřen na zaopatření, zatímco tato vyživovací povinnost je určena ke stabilitě rodiny. Jak vyplývá z rozsahu této vyživovací povinnosti, tak hmotná a kulturní úroveň manželů musí být v zásadě stejná. Tímto je vyjádřena požadovaná rovnost mezi manžely, která také vyplývá z obecných práv a povinností manželů vůči sobě.

Z funkce vyživovací povinnosti mezi manžely jako součásti hospodářské funkce rodiny vyplývá i to, že uvedená vyživovací povinnost má přednost před všemi ostatními vyživovacími povinnostmi, že tedy výživné je třeba požadovat nejdříve vůči manželovi, a že teprve potom připadají v úvahu jiné vyživovací povinnosti.⁷

Většina manželů tuto povinnost chápe jako morální princip. Případné určení této povinnosti je možné opět jen návrh. Soud zde přihlíží zejména k tomu, kdo pečuje o společnou domácnost. Jako v předešlých případech se zde zkoumají odůvodněnosti potřeb navrhovatele a schopnosti, možnosti a majetkové poměry odpůrce ve vzájemné souvislosti. Tato vyživovací povinnost trvá až do pravomocného ukončení manželství, tedy se vztahuje i na dobu od podání žádosti o rozvod manželství. Velmi významný je vztah vyživovací povinnosti manželů ke společnému jmění manželů, neboť se obou výrazně dotýká nakládání s majetkem manželů, zejména s penězi. Podstata rozdílu spočívá v tom, že výživné je otázkou osobní potřeby jednoho z manželů, na kterou se společné jmění nevztahuje.

---

⁷ NOVÁ, H., TĚŽKÁ, O. *Vyživovací povinnost*. Praha: 1995, s. 145.

1.7.5 Příspěvek na výživu rozvedeného manžela

Výživné rozvedeného manžela je dalším samostatným druhem vyživovací povinnosti, který navazuje na výživné mezi manžely. Smyslem této zvláštní vyživovací povinnosti je to, aby došlo ke snížení rozdílu životní úrovně rozvedených manželů. Je jí vyjádřena snaha společnosti udržet určité i po rozvodu přetrvávající vazby rozvedených manželů. V praxi se tento možný nárok týká především manželky. Tato vyživovací povinnost má přednost před vyživovací povinností dětí vůči rodičům. Nárok na výživné nevznikne jako samozřejmost hned po rozvodu, a proto jsou pro něho nutné zákonné podmínky. Nárok je také zde možné uplatnit pouze na návrh. Základní podmínkou vzniku tohoto nároku je to, že jeden z rozvedených manželů nemá možnost se sám živit a manželé se na výživném sami nedohodnou. Proto soud bude zkoumat jak potřebnost rozvedeného manžela na straně jedné a na straně druhé pak schopnosti, možnosti a majetkové poměry druhého rozvedeného manžela. Hodnoceny budou i jejich společné závazky. Podle soudní praxe nelze rozvedeného manžela nějak donucovat k tomu, aby pro zabránění své případné potřebnosti rozprodával svůj obvyklý majetek. Případná potřebnost manžela musí mít objektivní příčinu, kterou velmi často může být zdravotní stav nebo péče o zdravotně postižené dítě. Obecná výše výživného je vyjádřena v samotném zákoně, který hovoří o přiměřeném příspěvku, který budou nejčastěji představovat peníze. Přiměřenost se však odvíjí od poměrů povinného manžela. V rozsahu je toto výživné rozdílné a má zajistit uspokojení odůvodněných potřeb oprávněného. Stanovení výše tohoto výživného však nesmí ohrozit jiné vyživovací povinnosti. Pro tento druh nároku není rozhodující kdo zavinil rozvod manželů, avšak zde je velmi důležité uplatnění obecného hlediska posuzování oprávněnosti ve vztahu k dobrým mravům. Trochu odlišný případ je ten, kdy se jeden z manželů převážně nepodílel na příčině rozvodu manželství, rozvodem by mu mohla být způsobena zvlášť závažná újma, a proto mu pak soud může přiznat výživné v takové výši, aby životní úrovně rozvedených manželů byly stejné. Tedy aby byly takové poměry, jaké jsou za doby trvání manželství. Tato doba plnění je omezena třemi roky.

V praxi se pro tento rozsah vyživovací povinnosti k rozvedenému manželovi ujal název „sankční výživné“. Není to však zcela přesné. Možnost stanovení výživného není v tomto případě založena na tom, že manžel porušoval své povinnosti, zapříčinil rozvrat a teď je povinen bývalé manželce hradit výživné v rozsahu stejné životní úrovně, ale

konstrukce tohoto ustanovení je přesně opačná. Rozvrat manželství mohl případně vzniknout i z nějaké objektivní příčiny.⁸

1.7.6 Příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce

Poslední typ vyživovací povinnosti představuje příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce. Od ostatních druhů vyživovacích povinností se liší zejména omezenou dobou a tím, že se nevyžaduje mezi matkou dítěte a jeho otcem rodinný poměr. Tato vyživovací povinnost se netýká dítěte, ale pouze jeho matky. Jde o povinnosti otce dítěte přispívat přiměřeně matce na náklady spojené s porodem a s těhotenstvím. Jde především o náklady na zvýšenou léčbu, ošacení, obuv a další zvýšené výdaje. Smyslem tohoto příspěvku je určitým způsobem vyrovnat životní situaci matky k úrovni provdané ženy. Podmínkou tohoto příspěvku je řádný porod a určené otcovství. Obecným hlediskem je to, že tento nárok matky se blíže nezkoumá, pro jeho rozsah se odůvodňuje potřeby oprávněné a schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného hodnotí. Jak ze zákonného ustanovení vyplývá, tak jde o příspěvek, tedy o nutné plnění k dosažení jeho účelu. Plnění je omezeno dvěma roky od porodu, a nárok na něj se promlčuje po třech letech od porodu. V zákoně není přesně určeno, od kdy se může dvouletá lhůta počítat. Ještě těhotná žena může prostřednictvím soudu po pravděpodobném otci žádat složení částky, která by zajistila jednak výše popsany nárok coby matky a dále i náklady k zajištění výživy dítěte po dobu mateřské dovolené, tedy po dobu 37 týdnů. Toto zákonné ustanovení má preventivní povahu a má tak předcházet možným prodlevám v plnění či rozhodnutí soudu o nároku či o určení otcovství. Na toto ustanovení se užije postup dle občanského soudního řádu o předběžném opatření.

1.8 Pojem trestného činu

Trestní právo patří do oblasti práva veřejného, a chrání tak práva veřejnosti či společnosti za pomoci vymezených norem s vytýčením právních vztahů státu a pachatele trestného činu. Byť jde o oblast práva veřejného, jsou jimi chráněny samozřejmě i zájmy jednotlivců či skupin, neboť i ochrana jejich oprávněných nároků, je v zájmu celé společnosti.

---

⁸ VESELÁ, R., et al. *Rodina a rodinné právo: Historie, současnost a perspektivy*. Praha: 2005, s. 154.

Pojem trestného činu je uveden v zákoně číslo 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, změn a doplnění, kdy definice trestného činu je následující:

Trestným činem je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v tomto zákoně. Čin, jehož stupeň nebezpečnosti pro společnost je nepatrný, není trestným činem, i když jinak vykazuje znaky trestného činu. K trestnosti činu je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li tento zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti. Stupeň nebezpečnosti činu pro společnost je určován zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobu pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou.⁹

Nebezpečnost činu pro společnost vyjadřuje materiální stránku trestného činu, její formální stránku pak určují znaky uvedené v zákoně. Aby byl trestný čin spáchán, musí být obě tyto podmínky splněny. Obsah pojmu nebezpečnosti činu pro společnost je popsán v samotné definici trestného činu. Tento pojem odděluje trestné činy od přestupků a plnoleté pachatele od mladistvých, u kterých se vyžaduje stupeň nebezpečnosti činu pro společnost vyšší než malý.

Formální stránka trestného činu je rozdělena na typové znaky a na obecné znaky trestného činu. Obecný znak blíže vyjadřuje stanovený věk a přičetnost pachatele trestného činu. Obecný znak je tedy pro všechny trestné činy jednotný. Pokud je pachatel nepřičetný z důvodu duševní poruchy, kvůli které nemohl rozpoznat nebezpečnost činu nebo nemohl ovládat své jednání, není za takový čin trestně odpovědný. Pro splnění podmínky věku je nutné, aby byl dovršen patnáctý rok svého věku. Novelizací trestního práva byl upraven vztah k osobám mladistvým, které se mohou dopustit spácháním trestného činu jen provinění. Typové znaky skutkové podstaty trestného činu jsou určeny objektem, objektivní stránkou, subjektem, subjektivní stránkou a protiprávností.

Objekt trestného činu představují ty společenské zájmy či vztahy, které jsou trestním zákonem chráněné. Rozlišujeme objekt obecný, druhový a individuální. Obecný objekt představuje souhrn veškerých zájmů a vztahů, které jsou společností chráněny. Objekt druhový pak má společné vlastnosti objektů individuálních, které již chrání konkrétní jednotlivé vztahy a zájmy. K objektu trestného činu se vztahuje předmět útoku, který je hmotným cílem či zájmem trestného činu, je jeho konkrétním účinkem.

Objektivní stránku trestného činu charakterizuje způsob spáchání trestného činu a jeho následky. K obligatorním znakům charakterizujícím objektivní stránku trestného činu

---

⁹ JELÍNEK, J., SOVÁK, Z. *Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: 2004, s. 8.

náleží způsob jednání, následek trestného činu, příčinný vztah mezi jednáním a následkem.¹⁰

Jednání pak lze charakterizovat jako projev vůle pachatele ve vnějším prostředí formou přímého konání nebo nekonání, jinak řečeno opomenutí. Následek trestného činu je konkrétní narušení nebo ohrožení zájmů či vztahů chráněných trestním zákonem. Z tohoto pak tedy vyplývá rozdíl mezi účinkem a následkem trestného činu. Příčinný vztah mezi jednáním a následkem vyjadřuje podmínku, bez které nelze osobu pachatelem trestně stíhat, jestliže svým jednáním nezpůsobil zároveň i následek. Objektivní stránku také tvoří fakultativní znaky, kterými jsou místo a čas trestného činu, jeho účinek či použitý nástroj trestného činu. Právě objektivní stránka je nejspecifičtějším obrazem konkrétního trestného činu.

Dalším typovým znakem je subjekt trestného činu, který představuje jeho pachatele. Může jím být pouze osoba fyzická. Je rozlišen subjekt obecný a subjekt speciální. Obecným subjektem může být kdokoli, subjektem speciálním pak osoba, která má určité blíže určené vlastnosti či postavení. Právě k subjektu se váže věk a přičetnost pachatele trestného činu. Pro trestní odpovědnost pak musí být tyto obě podmínky splněny.

Subjektivní stránku trestného činu představují vnitřní psychické znaky trestného činu ve vztahu k pachateli. Obligatorním znakem je zde zavinění, fakultativním pak pohnutka k trestnému činu. Zejména zavinění představuje velmi významný prvek, neboť dle obecné zásady trestního práva platí, že bez zavinění není trestný čin ani jeho trest. Z pohledu psychiky pachatele je zavinění založeno na složce vědění a na složce vůle. Zavinění je rozděleno na úmyslné a nedbalostní. Úmysl je dále rozlišen na přímý a nepřímý, nedbalost pak na vědomou a nevědomou. Úmysl přímý je charakterizován tím, že pachatel chtěl trestný čin způsobem uvedeným v trestním zákoně spáchat. Úmysl nepřímý, nebo-li eventuální, je dán tím, že pachatel věděl, že může takovým způsobem trestný čin spáchat a byl s jeho spácháním srozuměn. Nedbalost vědomá je pak dána tím, že pachatel věděl, že může způsobem uvedeným v trestním zákoně trestný čin spáchat, ale bez přiměřeného důvodu spoléhal, že tak neučiní. Nedbalost nevědomá je charakterizována tím, že pachatel sice nevěděl, že může daným způsobem trestný čin spáchat, ale vzhledem k okolnostem a svým poměrům to vědět měl a i mohl. Pro přesné zhodnocení stupně nebezpečnosti činu pro společnost se zkoumá pohnutka k trestnému činu, neboť se také uplatňuje při výměře trestu.

---

¹⁰ NOVOTNÝ, O., et al. *Trestní právo hmotné: Obecná část*. Praha: 2004, s. 113.

Protiprávnost trestného činu představuje jeho nedovolenost či zakázanost. Protiprávnost se dovozuje z právního řádu jako celku a zpravidla se dovozuje z porušení právních norem mimotrestních, například pravidel silničního provozu, předpisů o bezpečnosti práce v různých oborech lidské činnosti, zdravotnických předpisů, předpisů o nakládání s výbušninami, jedy, omamnými látkami apod.¹¹

Protiprávnost může být u některých trestných činů doslova vyjádřena, obvykle slovy „neoprávněně, bez povolení či v rozporu s předpisy“.

1.9 Trestný čin zanedbání povinné výživy

Trestný čin týkající se neplnění vyživovací povinnosti je v trestním zákoně zařazen v hlavě šesté pod trestnými činy proti rodině a mládeži. Trestné činy uvedené v hlavě šesté tvoří jakýsi přechod zájmu společnosti na celku k zájmu společnosti na ochranu zájmu jednotlivců. Obecným objektem trestných činů týkajících se mládeže je zájem společnosti na ochraně mladého člověka.

Samotný trestný čin s názvem „Zanedbání povinné výživy“ je uveden v § 213 trestního zákona. Je rozdělen do třech odstavců, a to do dvou samostatných základních skutkových podstat a jedné společné kvalifikované skutkové podstaty trestného činu. K tomuto zákonnému znění dále věcně navazuje § 214 trestního zákona týkající se účinné lítosti.

V prvním odstavci § 213 trestního zákona je uvedeno, že pokud někdo neplní svou zákonnou povinnost buď vyživovat nebo zaopatřovat jiného, a to i z nedbalosti, může mu být uložen trest odnětí svobody v délce až jeden rok.

V odstavci druhém uvedeného § je uvedeno, že pokud se někdo úmyslně vyhýbá dané zákonné povinnosti jiného buď vyživovat nebo zaopatřovat, může pak být potrestán trestem odnětí svobody v délce až dva roky.

V posledním, třetím odstavci uvedeného § je uvedeno, že pokud pachatel svým jednáním podle předchozím dvou odstavců vydá osobu, k níž má zákonnou povinnost ji vyživovat nebo zaopatřovat, nebezpečí nouze, může pak být potrestán trestem odnětí svobody ve výši až tři roky.

Míra zájmu společnosti vyjádřená v uvedeném trestném činu se také odráží ve výši trestní sazby. Za tento trestný čin pak lze uložit i jiné tresty, zejména podmíněně odložený

---

¹¹ NOVOTNÝ, O., et al. *Trestní právo hmotné: Obecná část*. Praha: 2004, s. 97.

trest odnětí svobody či obecně prospěšné práce. S tímto trestným činem je možný i jednočinný souběh s některými dalšími trestnými činy, například Týrání svěřené osoby dle § 215 či Ohrožování výchovy mládeže dle § 217 trestního zákona.

Objekt tohoto trestného činu, stejný pro všechny odstavce zákonného ustanovení, představuje právo na výživu, které vyplývá ze zákona o rodině. Tento trestný čin není zaměřen pouze na děti, ale i na jiné oprávněné subjekty, kterými jsou například rodiče, manželka apod. Jde tedy o širokou „alimentační“ oprávněnost, byť z praktického pohledu se toto ustanovení trestního zákona využívá ve vztahu k dětem a to nezletilým.

Objektivní stránku představují dva typy jednání, a to neplnění a vyhýbání se vyživovací povinnosti. Jelikož trestný čin Zanedbání povinné výživy představuje tzv. distanční delikt, je tedy místem spáchání jak bydliště oprávněného tak místo, kde mělo být placení výživného pachatelem zařízeno, tj. jeho bydliště, zaměstnání apod. Čas spáchání tohoto trestného činu je celá doba neplnění vyživovací povinnosti a jde tedy o tzv. trvalý trestný čin. Doba, která je rozhodná pro trestnost tohoto činu, není v zákoně přesně vymezena. Dle praxe se považuje za minimální dobu šest měsíců soustavného neplnění vyživovací povinnosti. Menší doba takového neplnění však není vyloučena, zejména pak s ohledem na účinek trestného činu.

Subjektivní stránku tvoří nedbalost v odstavci prvním a úmysl v odstavci druhém § 213 trestního zákona.

Subjektem tohoto trestného činu z obecného pohledu může být kdokoli, je však třeba, aby tento subjekt byl účastníkem rodiněprávního vztahu.

1.9.1 Účinná lítost

V trestním zákoně je k trestnému činu dle § 213 přiřazena také zákonná možnost účinné lítosti, která je zakotvena v § 217 trestního zákona jako Zvláštní ustanovení o účinné lítosti, a to v následujícím znění:

Trestnost zanedbání povinné výživy (§213) zaniká, jestliže trestný čin neměl trvale nepříznivých následků a pachatel svou povinnost dodatečně splnil dříve, než soud prvního stupně počal vyhlašovat rozsudek.¹²

Smyslem tohoto ustanovení je zvýšený zájem společnosti na plnění vyživovací povinnosti před potrestáním pachatele. Je to dáno zejména aktuálností potřeby na výživu.

---

¹² JELÍNEK, J., SOVÁK, Z. *Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: 2004, s. 220.

1.10 Hmotná nouze

V souvislosti se třetím odstavcem § 213 trestního zákona je velmi důležitý pojem „nouze“, který je klíčový pro posouzení nejvyšší společenské nebezpečnosti tohoto skutku. Ve smyslu tohoto ustanovení postačuje pouze nebezpečí takové nouze a není rozhodné, v případě neplnění vyživovací povinnosti, zda byla odvrácena například státními dávkami nebo omezením potřeb matky dítěte. Samotná nouze je obecně v trestním řízení označována jako stav, kdy si oprávněná osoba nemůže bez cizí pomoci zajistit základní prostředky ke své existenci. Zjišťování toho, co již nouze je, se vždy odvíjí od stávající společenské situace, a to z určitého průměru. Nouze by se dala rozdělit na hmotnou a sociální. Nouze sociální představuje takový stav občana, kdy si není sám schopen zajistit základní životní potřeby, zejména z pohledu péče o sebe. Tento termín nouze není v zákoně nijak zakotven a více méně se překrývá s termínem sociální potřebnosti, resp. hmotné nouze, který je vymezen následovně.

Takový stav nouze, kdy příjem posuzované osoby (případně příjem společně s ní posuzovaných osob) nedosahuje částek životního minima. Zároveň si tento člověk nemůže příjem zvýšit vzhledem ke svému věku, zdravotnímu stavu nebo z jiných vážných důvodů vlastním přičiněním, zejména vlastní prací nebo využitím majetku.¹³

Životní minimum spadá do oblasti sociálního zabezpečení a odvíjí se od něho posuzování nedostatku příjmů občana či rodiny pro případné sociální dávky státu. Životní minimum je dvojího druhu. První představuje nutné příjmy pro jednotlivou osobu a druhý pak příjmy pro společně posuzované osoby. Životní minimum se mění nařízením vlády podle aktuálního ekonomického vývoje. Novou zákonnou úpravou po 1.1.2007 byl zaveden nový pojem existenční minimum, který se však nepoužije pro nezaopatřené dítě. Nezaopatřenému dítěti vzniká nárok na vyplácení příspěvku na živobytí, pokud je jednou ze společně posuzovaných osob pro životní minimum a není mu povinnou osobu placeno soudem stanovené výživné, a jeho příjem nedosahuje jemu náležící životní minimum. Příslušný příspěvek se vyplácí do výše částky stanoveného výživného, nejvýše však tak, aby nepřesáhl výši jeho životního minima. Tyto dávky vyplácí příslušný městský úřad, odbor sociálně právní ochrany dětí. Tento odbor mimo jiné podává návrhy k soudu ve věci výživného, a to jak k samotnému určení výživného, tak již k jeho vymáhání. Dle zákona o rodině pak přechází dlužné výživné na stát, který ho zpětně vymáhá od povinného.

---

¹³ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: 2003, s. 75.

K žádosti o tyto dávky se také mnohdy dokládá i podané trestní oznámení oprávněnou osobou na povinného. Pokud tedy oprávněný splní podmínky vyplácení této dávky, je zřejmé, že je vystaven stavu nebezpečí nouze, a v úvahu pak přichází právní kvalifikace dle ustanovení § 213 odstavce 3 trestního zákona.

Použití této právní kvalifikace se však nevztahuje jen na nezaopatřené dítě, byť je zájem k němu nejvyšší. Bylo by možné jí použít i v případech, kdy dochází k zanedbání vyživovací povinnosti vůči jiným osobám, které se tak ocitnou pod hranicí životního nebo dokonce existenčního minima.

1.11 Přípravné trestní řízení o výživném

Pokud není vyživovací povinnost řádně plněna a je důvodné podezření z naplnění skutkové podstaty trestného činu ve smyslu ustanovení § 213 trestního zákona, tak přichází v úvahu zahájení trestního řízení. Postup celého trestního řízení je upraven zákonem číslo 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů, změn a doplnění. Část trestního řízení od podání trestního oznámení oprávněným či jiným subjektem do podání obžaloby se nazývá přípravné trestní řízení.

Tato práce se pak bude věnovat zejména postupu před zahájením trestního stíhání podezřelého. Právě v postupu před samotným zahájením trestního stíhání podezřelého, sdělením obvinění dle § 160 trestního řádu, je prováděno shromažďování největšího množství klíčových informací. Postup před zahájením trestního stíhání podezřelého je v kompetenci policejních orgánů obvodních oddělení Policie České republiky. Následné zahájení trestního stíhání podezřelého usnesením o sdělení obvinění dle § 160 trestního řádu je v kompetenci policejního rady Služby kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky. Policejní rada následně předává spis státnímu zástupci s návrhem na podání obžaloby k soudu. Výjimku takového postupu tvoří postup dle § 179a trestního řádu, kde je upraveno tzv. Zkrácené přípravné řízení. Podmínkami tohoto řízení je výše horní hranice trestní sazby trestného činu, která nesmí přesáhnout 3 roky a dále pak lhůta, ve které musí být řízení předáno státnímu zástupci. Ta činí 2 týdny od oznámení či podnětu o trestném činu. Tuto lhůtu lze výjimečně prodloužit o nejvíce 10 dnů. Vzhledem ke lhůtám Zkráceného přípravného řízení je z pohledu trestného činu dle § 213 trestního zákona toto řízení problematické a to právě s ohledem na množství údajů, které spisový materiál musí obsahovat. Přesto je v praxi i toto řízení o uvedeném trestném činu využíváno stále častěji. Největší problém z časového hlediska představuje provedení

výslechu podezřelého, kterého je velmi často problematické ihned zajistit. Tato práce bude proto následně zaměřena na běžný způsob trestního řízení.

1.11.1 Trestní spisový materiál

K zahájení trestního řízení je nutné trestní oznámení či jiný podnět, jak to vyplývá z § 158 odstavce 1 trestního řádu. Nejčastěji podává trestní oznámení na povinného přímo oprávněná osoba, ponejvíce pak matka dítěte. S oznamovatelkou je sepsán protokol o trestním oznámení po řádném poučení, zejména upozorněním na vědomě nepravdivé údaje. Do spisu se následně zajistí opis rejstříku trestů podezřelého, a pokud se z něho zjistí minulé trestní řízení proti němu, zajistí se i příslušné rozsudky trestního soudu. Šetřením v centrální evidenci policie je třeba zjistit, zda proti podezřelému již není vedeno souběžně jiné trestní stíhání a kolik případně přichází v úvahu oprávněných subjektů. Dále se vyžádá zpráva od úřadu práce z evidence uchazečů o zaměstnání, eventuelně z živnostenského úřadu a zpráva od městského úřadu k případnému plnění za povinného. Výše uvedené náležitosti představují základ spisového materiálu, a jsou ve spise povinné. Další zprávy, zejména od zaměstnavatelů podezřelého, se vyžadují až na základě jeho výslechu k prověření obhajoby.

V neposlední řadě je pak proveden výslech podezřelého ve smyslu ustanovení § 158 odstavce 5 trestního řádu. Pokud je pobyt podezřelého neznámý, vyžádají se zprávy od všech zjištěných příbuzných, z centrální evidence vězňů, z evidence úřadu práce, městského úřadu, okresní nemocnice či místně příslušné pošty a správy sociálního zabezpečení. V případě, že výsledky provereč budou negativní, je vyhlášeno po podezřelém celostátní pátrání, které je realizováno dvěma způsoby. První možností je vyhlášení pátrání po pobytu. Druhou možností pak je pátrání s vydaným předběžným souhlasem se zadržením podezřelého dle § 76 odstavce 1 trestního řádu, které vydává státní zástupce.

Po provedení všech potřebných úkonů a po obdržení vyžádaných zpráv je spisový materiál vyhodnocen a je určen způsob ukončení. Pokud se ve věci nejedná o podezření z trestného činu, je věc dle ustanovení § 159a odstavce 1 trestního řádu odložena. Je-li dáno podezření z trestného činu, je spisový materiál dle věcné příslušnosti postoupen na příslušný odbor Služby kriminální policie a vyšetřování k zahájení trestního stíhání podezřelého dle § 160 trestního řádu.

1.11.2 Specifika výsledku oznamovatele

Do protokolu o trestním oznámení jsou uvedeny všechny základní informace týkající se vyživovací povinnosti, osoby povinného resp. podezřelého a skutečností, týkajících se neplnění vyživovací povinnosti. Oznamovatelka uvádí totožnost oprávněných dětí, jejich jména, data narození a bydliště. Dále údaje týkající se rozsudku o stanovení výživného, zejména číslo jednací s označením soudu, datum právní moci, datum a směr splatnosti plateb výživného a jejich výše. Do spisu je založena kopie rozsudku soudu o výživném a eventuálně o rozvodu. Pokud nedošlo ke stanovení výživného soudem, jsou uvedeny údaje o době trvání a ukončení vztahu, včetně důvodu jeho ukončení. Případné platby jsou doloženy kopiemi složenek či výpisů z účtu. Velmi často se stává, že ani oznamovatelka nemá zcela jasno, které platby obdržela, které platby jsou za který měsíc apod. Rodinné vztahy k dětem se doloží jejich rodným listem. Pro výši společenské nebezpečnosti činu a s pohledu jeho subjektivní stránky se do protokolu uvádí zájem otce o dítě, zda ho navštěvuje, zda mu dává dárky či posílá blahopřání apod. Zohledňují se veškeré výdaje oprávněné rodiny, také zda si musí oprávněná osoba půjčovat peníze na úhradu nutných výdajů, zda děti studují a kde. Velmi důležitým bodem trestního oznámení je uvést to, zda již bylo někdy podáno, s jakým výsledkem a od kdy přestal povinný svou vyživovací povinnost plnit. V praxi se používá formulář o přehledu plateb povinného. Slouží zejména k přehlednosti, neboť v mnoha případech jsou platby nepravdivé, v odlišných částkách než jaké jsou stanoveny apod. V závěru je pak nutno uvést celkový dluh, a to zda se oprávněná připojuje v trestním řízení s její náhradou proti povinnému a v jaké výši. V tomto směru je oznamovatelka seznámena s poučením poškozeného v trestním řízení. Cenné jsou také informace týkající se osoby podezřelého, jeho současného pobytu, zaměstnání nebo dalších vyživovacích povinností. Oznamovatelka by také měla uvést, zda se k ní váže i jiný povinný a jak si tento svou povinnost plní. Ve srovnání s jinými trestními oznámeními představuje trestní oznámení o neplacení výživného celkem podstatný, avšak oprávněný zásah do soukromí osoby oznamovatele. Takový postup však praxe vyžaduje.

1.11.3 Specifika výsledku podezřelého

Před samotným výsledkem musí být podezřelý, kromě obvyklého, poučen ve smyslu § 214 trestního zákona o možné účinné lítosti, která má v této věci velký význam. Dále jsou v protokole vyplněny osobní údaje podezřelého, jeho současný pobyt, zaměstnavatel a

telefonické spojení. Pokud podezřelý nevyužije svého práva a nebude k věci vypovídat, tak úvodní část výpovědi představují základní údaje k dané věci, tedy zda si je podezřelý vědom své vyživovací povinnosti a částky, kterou má platit, k jakému dni a komu. Zda je mu známo, kterým rozsudkem mu bylo výživné stanoveno. Dále uvede předchozí zaměstnavatele, doby trvání pracovních poměrů a důvody jejich ukončení. Jestli má další vyživovací povinnosti, tak ke komu a jak si je plní. Pokud není zaměstnán a není veden v evidenci úřadu práce, tak jak si zajišťuje obživu. Jestliže je dlouhodobě nemocen, tak od kdy do kdy a kde vykonává léčbu. Další část výslechu je již zaměřena na důvod neplacení výživného, na zadokumentování případné obhajoby podezřelého. Právě důvod neplnění vyživovací povinnosti je nejpodstatnější. Část podezřelých představují de facto slušní lidé, kteří se dostali do finančních problémů a s dodržováním zákona nemají jinak sebemenší problémy. Další nemalou skupinu podezřelých však představují osoby s bohatou trestní minulostí a to nejen z pohledu vyživovací povinnosti. Velmi častou obhajobou je to, že nemají práci, jsou vedeni na úřadu práce, a tak nemají výživné z čeho platit, případně posílají, byť pravidelně, jen zlomek částky výživného. Prokazování trestnosti takového jednání je více než složité. Právě důkladné zadokumentování trestního oznámení, pečlivě podané žádosti o zprávy, zejména od úřadu práce či zaměstnavatele podezřelého, jsou pro rozhodnutí ve věci důležité. Taktika vedení výslechu, pořadí a typy otázek jsou vždy odvislé od osoby podezřelého, ke které je nutno zjistit co nejvíce informací. Cílem výslechu podezřelého není prokázat jeho vinu, ale zcela objektivně posoudit danou situaci, neboť ne každé neplnění vyživovací povinnosti je trestným činem.

1.12 Posuzování trestní odpovědnosti

Posuzování trestní odpovědnosti při neplacení výživného připadá v úvahu až po provedení všech potřebných procesních úkonů, které byly popsány výše.

V trestním řízení není soud vázán rozhodnutím, kterým byla vyživovací povinnost, včetně jejího rozsahu, stanovena soudem v občanském řízení. Jde o předběžnou otázku, na níž závisí posouzení viny obviněného a kterou tudíž řeší soud v trestním řízení vždy samostatně.¹⁴

Jestliže byl ve věci výživného vydán rozsudek civilním soudem, tak v trestním řízení se přesto zkoumají odůvodněné potřeby oprávněného a schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného, tak jak to ukládá zákon o rodině v § 96 odstavce 1. Rozsudek civilního

---

¹⁴ NOVOTNÝ, O., et al. *Trestní právo hmotné: Zvláštní část*. Praha: 2004, s. 206.

soudu však nemůže být pominut. Tedy výše výživného, která je rozhodná pro trestnost, může být i jiná, než stanovená v rozsudku civilního soudu. Výše výživného nemusí být ani přímo určena, výjimku tvoří výživné rozvedeného manžela.

Také v trestním řízení se budou zkoumat odůvodněné potřeby oprávněného, které však z pohledu trestnosti neplnění vyživovací povinnosti nejsou zásadní, neboť se týkají především materiální stránky trestného činu. Naproti tomu schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného jsou pro její posouzení zásadní. Jak již bylo řečeno, tak obecně platí, že „neplněním“ je myšlena doba nejméně 6-ti po sobě jdoucích měsíců. Tato doba se počítá jednak od započetí neplnění vyživovací povinnosti, a pokud se jedná o trvalé neplnění, tak od doby zahájení trestního stíhání sdělením obvinění povinnému. Doba může být i s ohledem k dané situaci menší, zejména pokud přichází v úvahu kvalifikovaná skutková podstata, podezřelý byl již za takové jednání odsouzen či v jiných případech. Je třeba zkoumat, zda se podezřelý nevzdal lépe placeného zaměstnání nebo majetku, jen aby nemusel svou vyživovací povinnost platit. Trestní odpovědnost není ani vyloučena v případě, pokud je povinný veden v evidenci úřadu práce. Je třeba zjistit, jak s tímto úřadem spolupracuje, zda mu byla nabídnuta nějaká práce a s jakým výsledkem, zda využil nabídky rekvalifikace a jestli pobírá podporu nezaměstnanosti. Pokud osoba není v evidenci úřadu práce a nikde nepracuje, je její trestní stíhání zcela oprávněné. Není vyloučena ani u podezřelého, který se nachází ve výkonu trestu odnětí svobody. K tomuto je třeba zajistit zprávu příslušné věznice, zda je nahlášena vyživovací povinnost a jestli vykonává podezřelý nějakou výdělečnou činnost v rámci svého trestu. V případě, že je podezřelý zaměstnán, je nutno ověřit jeho pracovní morálku, jestli by například nemohl dosahovat vyšších výdělků a zda nahlásil svou vyživovací povinnost. Ve vztahu k předchozím zaměstnavatelům je třeba zjistit důvod ukončení pracovního poměru. V případě osob samostatně výdělečně činných je z pohledu trestní odpovědnosti posuzovaná situace jednodušší. Pokud podezřelý vykazuje zisk a výživné neplatí, je trestnost jednání jednoznačná. Pokud je taková osoba ve ztrátě, je situace obdobná jako v případě, kdy je podezřelý bez pracovního poměru a není ani veden v evidenci úřadu práce.

Pokud podezřelý nevěděl, kde se oprávněná osoba nachází, není to důvodem k zastavení trestního řízení. Podmínkou je, aby to pro něho z objektivních důvodů bylo možné.

K trestní odpovědnosti se váže ustanovení o účinné lítosti. Účelem tohoto ustanovení je to, aby podezřelý uhradil tu část dlužného výživného, která pokrývá dobu, jež je

předmětem trestního řízení. Nelze tedy požadovat úhradu předešlého dluhu či splátek z doby budoucí. Je však nutno uhradit celou částku. Ani nepřipadá v úvahu odpuštění dluhu oprávněnou osobu či dohoda o následném vypořádání. Taková úhrada výživného musí být dobrovolná, byť nemusí být přímo od podezřelého. Ten však úhradu jinou osobou musí sám zařídit. Úhrada přichází v úvahu až do doby, než soud prvního stupně začne vyhlášovat rozsudek. Pokud byl takový rozsudek zrušen soudem odvolacím, lze úhradu splnit i do doby nového rozhodnutí.

1.13 Možné důvody neplacení výživného

Důvody neplacení výživného mohou být brány ze dvou pohledů. Prvním širším pohledem je vztah k samotným ustanovením § 213 trestního zákona, kde v prvním odstavci je důvodem nedbalost povinného, jeho osobní nezodpovědnost a neuvědomělost. Ve druhém odstavci je to pak úmysl povinného, který výživné platit nechce, ať je již k jeho jednání jakákoliv pohnutka. Užší pohled pak mohou představovat konkrétní důvody neplacení výživného. Nejčastějším důvodem bude zřejmě chybění řádného pracovního poměru, a to již bez ohledu na to, zda přichází v úvahu trestní odpovědnost povinného či nikoliv. Může se jednat i o malý preventivní účinek hrozby případného trestu. Jiným příkladem může být upřednostnění uspokojení vlastních potřeb před potřebami oprávněného, jako je například patologické hráčství či drogová závislost, které představují enormní finanční výdaje povinného. Důvodem může být i nezájem o dítě a s ním spojená určitá msta bývalé partnerce.

PRAKTICKÁ ČÁST

1.14 Cíl praktické části

Cílem praktické části je zjistit, zda ustanovení § 214 trestního zákona má své opodstatnění a je tedy podezřelými využíváno k tomu, aby se vyhnuli případnému trestnímu postihu, a zda podezřelí z trestného činu zanedbání povinné výživy jsou většinou nezaměstnaní, což lze předpokládat jako nejčastější příčinu neplnění jejich vyživovací povinnosti. A také jestli se již v minulosti podezřelí dopustili trestného činu dle § 213 trestního zákona. Dosahování cíle praktické části má charakter průzkumu, a proto potvrzení či nepotvrzení stanovených předpokladů nelze zobecňovat.

Předpokládané opodstatnění ustanovení § 214 trestního zákona je spatřováno i v samotném smyslu trestného činu Zanedbání povinné výživy, kdy je tu dána podezřelému možnost, aby se vyhnul trestnímu stíhání a dodatečně splnil svou vyživovací povinnost. Oprávněné osobě z tohoto pohledu jde zejména o dodržení plnění výživného. Pokud by tedy i menší část podezřelých svou vyživovací povinnost splnila byť i dodatečně a pod hrozbou trestního postihu, není zřejmě na místě hovořit o zrušení ustanovení o trestném činu Zanedbání povinné výživy.

Z pohledu chybění řádného pracovního poměru je možno usuzovat, že tato skutečnost má dopad i na plnění vyživovací povinnosti. Je předpoklad, že pokud by případně většina potencionálních podezřelých měla řádný pracovní poměr, tak by si svou vyživovací povinnost dle možností plnili, anebo by nemuselo vůbec dojít k trestnímu oznámení, neboť by zanedbaná vyživovací povinnost mohla být vynucena občansko právní cestou.

Případné opakované páchání tohoto trestného činu pak může vypovídat o malém respektu z možného trestního postihu se současným nezájmem o vlastní děti.

1.15 Stanovení předpokladů

K ověření cíle praktické části byly stanoveny tři následující předpoklady, které byly následně ověřovány pomocí obsahové analýzy policejní spisové dokumentace.

➤ Předpoklad č. 1

Předpokládá se, že více jak 50 % zahájených trestních řízení ve věci zanedbání povinné výživy je za použití ustanovení § 214 trestního zákona ukončeno, neboť vyživovací povinnost je ve lhůtě dodatečně splněna.

➤ Předpoklad č. 2

Předpokládá se, že podezřelí z trestného činu Zanedbání povinné výživy jsou ve více jak 70 % bez řádného pracovního poměru.

➤ Předpoklad č. 3

Předpokládá se, že více jak 40 % podezřelých se trestného činu Zanedbání povinné výživy již aspoň jednou dopustilo a bylo za něj také soudem potrestáno.

1.16 Popis použité metody

K ověření cíle praktické části a tedy i k ověření stanovených předpokladů byla stanovena a použita metoda obsahové analýzy spisové dokumentace, a to z následujících policejních útvarů:

➤ Obvodního oddělení Policie České republiky

a

➤ Služby kriminální policie a vyšetřování

Spisová dokumentace je na policii vedena po čísly jednacímí, přiřazovanými každý rok od jeho počátku od čísla jedna. Spisová dokumentace, která je již konečně zpracována, je uložena chronologicky v policejním archivu. Její evidence je vedena v počítačové podobě v příslušném policejním programu s názvem ZIS – „Základní informační systém“.

Každá spisová dokumentace týkající se výživného obsahuje mimo trestního oznámení oprávněné osoby, kopie rodných listů, případných složenek o placení výživného, dále zprávy od úřadu práce, městského úřadu, a dalších institucí, rejstřík trestů podezřelého a také jeho protokolární výpověď. Každá spisová dokumentace obsahuje způsob ukončení. Na obvodním oddělení Policie České republiky to může být buď usnesení o odložení věci dle § 159a/1 trestního řádu nebo postoupení věci dle věcné příslušnosti na Službu kriminální policie a vyšetřování. Na tomto útvaru pak může být způsob ukončení rovněž

usnesením věci dle § 159a/1 trestního řádu nebo je součástí spisové dokumentace rozsudek nebo eventuelně trestní příkaz či usnesení státního zástupce o zastavení trestního stíhání.

1.17 Popis zkoumaného vzorku a průběh průzkumu

Zkoumaným vzorkem bude 50 trestních spisů vedených na obvodním oddělení Policie České republiky, kdy trestní oznámení byla přijata od 1.1.2005 do 30.10.2005, a případně vedených na útvaru Služby kriminální policie a vyšetřování. Výběr tohoto vzorku byl proveden pomocí policejního počítačového programu ZIS a jde o všechny případy trestních oznámení ve věci zanedbání povinné výživy za výše uvedené období. Zobrazení těchto případů v tomto počítačovém programu se uskuteční pomocí klíčového hesla „výživ“. Po zadání tohoto klíčového vyhledávacího hesla se objeví všechna trestní oznámení ve věci neplacení výživného za určené období. Po zjištění požadovaného počtu trestních oznámení byla zjištěna jejich čísla jednací a způsob ukončení trestního řízení. Pokud z toho počtu byl nějaký spisový materiál postoupen na Službu kriminální policie a vyšetřování, bylo následně pomocí policejní databáze DTS zjištěno číslo jednací útvaru Služby kriminální policie a vyšetřování, aby bylo možno daný spisový materiál najít a následně vyhodnotit. Všechny zjišťované údaje byly následně zaznamenávány do záznamového archu, který je obsahem přílohy této práce, a to jako příloha č. 1 ve vzorovém provedení, tak již se záznamem všech zjištěných dat, jako příloha č. 2. Průzkumem zaměřené okolnosti se týkají především osob podezřelých či následně odsouzených. Jelikož však nejsou všechny osoby za neplnění výživovací povinnosti odsouzeny, je pro všechny osoby z pohledu průzkumu použito v této práci souhrnné označení „respondent“, jako společné prvotní trestně – procesní postavení. V záznamovém archu jsou ke každému respondentovi uvedeny údaje týkající se jeho pohlaví, věku, pracovního poměru a trestní minulosti, dále právní kvalifikace jeho jednání, důvod neplacení výživného, zjišťovaný z protokolární výpovědi respondenta a také procesní způsob, kterým bylo předmětné trestní řízení proti respondentovi ukončeno.

K výběru bylo zvoleno právě toto období, neboť trestní řízení z roku 2006 nejsou ještě většinou pravomocně skončena vzhledem ke krátké době od podání oznámení a dále také nesplňují požadavek počtu jednotek zkoumaného vzorku. Naproti tomu trestní případy staršího roku by pak pravděpodobně nevykazovaly aktuálnost zkoumané problematiky.

V následující tabulce č.1 je uvedeno, kolik bylo na obvodním oddělení Policie ČR v daném období podáno celkem trestních oznámení, tedy oznámení, která nasvědčují tomu,

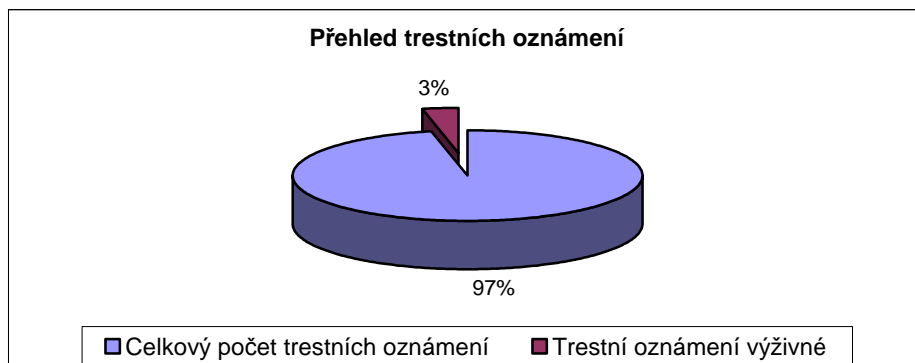
že byl spáchán nějaký trestný čin, kdy se jednalo o 1492 případů oznámení. Dále je zde pak uvedeno, kolik z těchto trestních oznámení bylo oznámení pro neplnění vyživovací povinnosti, což za dané období představovalo celkem 50 případů. Těchto 50 oznámení pak činí z celkového počtu 1492 oznámení 3,35 %. Údaje v této tabulce jsou pak také znázorněny v následujícím grafu č. 1.

V příloze č. 3 je pro orientaci uveden statistický přehled a srovnání oznámení trestného činu Zanedbání povinné výživy za rok 2005 v jednotlivých krajích České republiky a dále v příloze č. 4 je pak přehled a srovnání počtu oznámení trestného činu Zanedbání povinné výživy za rok 2000 až 2005.

Tabulka č. 1: Přehled trestních oznámení

Celkový počet trestních oznámení	1492
Trestní oznámení „výživné“	50
Vyjádření v procentech	3,35%

Graf č. 1: Přehled trestních oznámení

1.18 Získaná data a jejich interpretace

První charakteristikou respondentů je pohlaví. Nejvíce jich jsou muži, kterých je ze zkoumaného vzorku převážná většina. Z celkového počtu zkoumaných podezřelých osob jsou pouze tři ženy, což představuje 6 %.

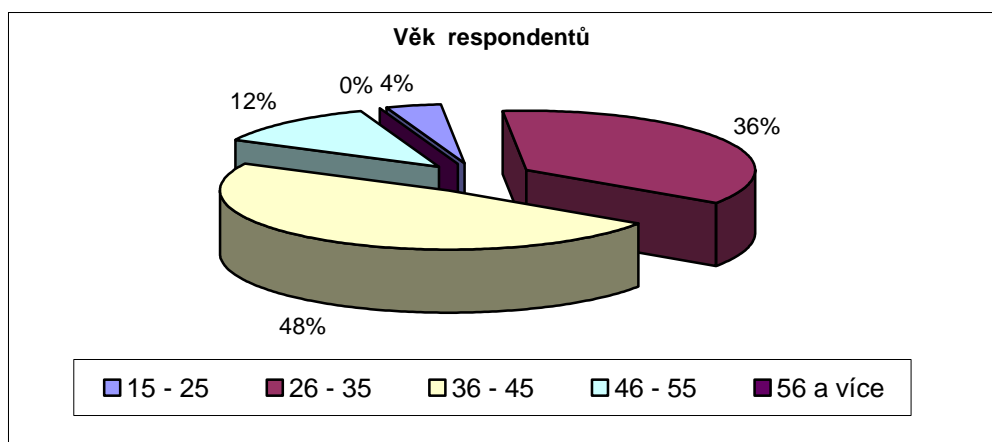
Dle názoru autora této práce je takto malé zastoupení žen běžným a přirozeným jevem, neboť vyživovací povinnost je u soudu obvykle ukládána otci dítěte, které je pak svěřeno do péče a výchovy matky.

Další sledovanou charakteristikou respondentů je jejich věkové složení. Tento sledovaný údaj je znázorněn v následující tabulce č. 2 a grafu č. 2.

Tabulka č. 2: Věkové složení respondentů

Věková skupina respondentů		Vyjádření v % z daného počtu
15 – 25 let	2	4
26 – 35 let	18	36
36 – 45 let	24	48
46 – 55 let	6	12
56 let a více	0	0

Graf č. 2: Věkové složení respondentů

Jak vyplývá z výše uvedené tabulky č. 2 a grafu č. 2, tak věkové složení respondentů bylo rozlišeno na pět věkových skupin. První skupina je ve věkovém složení od 15 do 25 let, a představuje tak nejmenší zastoupení ze zaznamenaných případů, pokud se odhlédne od poslední uváděné věkové kategorie nad 56 let, kde nebylo zjištěno žádné zastoupení. Druhou nejméně zastoupenou věkovou kategorií respondentů je pak rozmezí od 46 do 55 let. Největší zastoupení představují respondenti ve věkovém rozmezí od 36 do 45 let, což bylo 48 % z celkového počtu. Druhou nejsilnější věkovou kategorií jsou osoby ve věku od 26 do 35 let.

Četnost jednotlivého věkového zastoupení má také své vysvětlení. Nejčastější zastoupení představuje produktivní věk osob respondentů. U věkové kategorie nad 56 let je chybějící zastoupení možné vysvětlit tím, že děti těchto respondentů jsou většinou dospělé osoby bez nároku na výživné, u nejmladší věkové kategorie zase tím, že většina z nich nemá ještě děti, což by mohlo odrážet celospolečenský jev zvyšování věku rodičů.

Podstatnou okolností ve věci neplnění vyživovací povinnosti je právní kvalifikace, neboť tato v sobě obecně vyjadřuje důvod neplnění této povinnosti a také následek takového jednání. Právní kvalifikace u zkoumaného vzorku včetně procentuelního vyjádření je znázorněna v následující tabulce č. 3.

Tabulka č. 3: Přehled právní kvalifikace

Právní kvalifikace		Vyjádření v %
§ 213/1	41	82
§ 213/2	9	18
§ 213/3	6	12

Jak vyplývá z výše uvedené tabulky č. 3, tak nejčastější právní kvalifikací je § 213/1 trestního zákona, který vyjadřuje nedbalostní jednání pachatele, kdy jde o 82 % z celkového počtu případů. Podstatně menší počet, celkem 18 % představuje právní kvalifikace dle § 213/2 trestního zákona, která již vyjadřuje úmyslné jednání pachatele. Nejmenší počet případů představuje právní kvalifikace dle § 213/3 trestního zákona, vyjadřující hrozbu či stav nouze a představující pak 12 % z celkového počtu případů. Tato

kvalifikovaná skutková podstata je vždy stanovena zároveň, a to buď s odstavcem prvním či druhým § 213 trestního zákona.

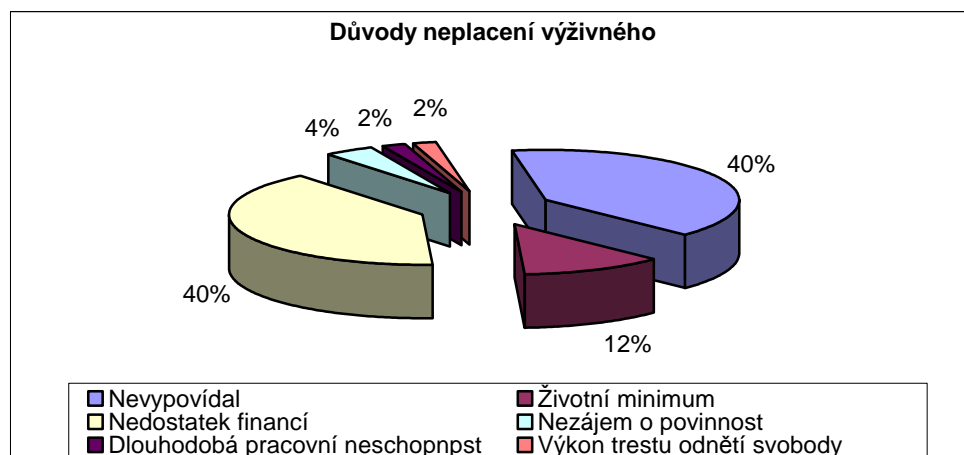
Největší četnost právní kvalifikace dle § 213/1 trestního zákona je možno odvodit od jednoho z nejčastějších důvodů zanedbání vyživovací povinnosti, kterým dle všeho je nedbalost, tedy chybění odpovědnosti a vůle za zabezpečení vlastního dítěte.

V následující tabulce č. 4 a odpovídajícím grafu č. 3 jsou zohledněny možné důvody neplacení výživného.

Tabulka č. 4: Důvody neplacení výživného

Důvod neplacení výživného		Vyjádření v % z daného počtu
Nevypovídal	20	40
Životní minimum	6	12
Nedostatek financí	20	40
Nezájem o povinnost	2	4
Dlouhodobá pracovní neschopnost	1	2
Výkon trestu odnětí svobody	1	2

Graf č. 3: Důvody neplacení výživného

Je nutno uvést, že skutečné důvody se mohou lišit, neboť důvod neplacení je odvozen od výpovědi samotného respondenta, který ani nemusí vypovídat pravdu. Jak vyplývá z výše uvedené tabulky č. 4 a grafu č. 3, tak mezi zjištěné důvody neplacení výživného je uveden nedostatek financí, který je zjištěn ve 40 % ze všech podezřelých. Tento důvod je však většinou subjektivně uváděn pouze jako obhajoba zanedbání dané povinnosti.

Druhým nejčastěji zastoupeným důvodem je také nedostatek financí, který je však objektivní a je jím příjem podezřelého ve výši životního minima. Jde celkem o 12 % případů. Skutečnost tohoto objektivního nedostatku financí je ověřena příslušnými zprávami od příslušného městského úřadu a úřadu práce.

Nezájem o vyživovací povinnost byl zjištěn ve 4 % případů. Nezájem o vyživovací povinnost je odvozen od neschopnosti respondenta vysvětlit důvod neplacení výživného, a to ani subjektivním nedostatkem financí.

O nejmenší zastoupení důvodu neplacení výživného, což činí 2 %, se dělí výkon trestu odnětí svobody a dlouhodobá pracovní neschopnost. Výkon trestu je tedy bez pracovního zařazení.

K důvodům neplacení výživného byla uvedena také okolnost, kdy podezřelý využil svého práva a k věci nevypovídal. Jde o celkem 40 % případů, kdy o skutečném důvodu je možno tedy pouze polemizovat.

Dle názoru autora práce je možno konstatovat, že skutečný důvod neplacení výživného je uváděn respondenty spíše výjimečně. Uvedené skutečnosti jsou pak spíše obrazem účelnosti výpovědi povinného, zejména snaze vyhnout se trestnímu stíhání a případnému trestu.

Případ pro ilustraci: (Kazuistika č.1)

50 letý, rozvedený muž, kterému bylo soudem určeno výživné na 12 letou dceru ve výši 1.500,- Kč. S dcerou se nestýká vůbec, neposílá jí dárky ani písemnosti. V době trestního oznámení činí dluh na výživném 47.940,- Kč, který vznikl v období tří let. Podezřelý byl v minulosti soudně trestán za nedbalostní trestný čin a to již před více lety. V době oznámení byl veden jako osoba samostatně výdělečně činná, což bylo po většinu rozhodné doby páčání skutku. Výživné téměř neplatil, pokud ano, tak velmi nepravidelně a po menších částkách. Při výslechu uvádí, že si je vědom své povinnosti a dluhu, ale nemohl řádně platit proto, že jako soukromý podnikatel má málo zakázek a tím málo finančních prostředků. Z daňových přiznání a dalšího spisového materiálu bylo zjištěno, že si v uvedené době pořídil luxusní vozidlo do podnikání a rovněž jeho příjmy nebyly zdaleka

tak nízké, jak na svou obhajobu uváděl. Za zanedbání své povinnosti byl následně soudem odsouzen na jeden rok s podmíněným odkladem na dva roky. Rovněž vzniklo podezření, že část výdělku je tzv. „na černo“, což se však nepodařilo prokázat. Také je s podivem, že nevyužil možnosti účinné lítosti.

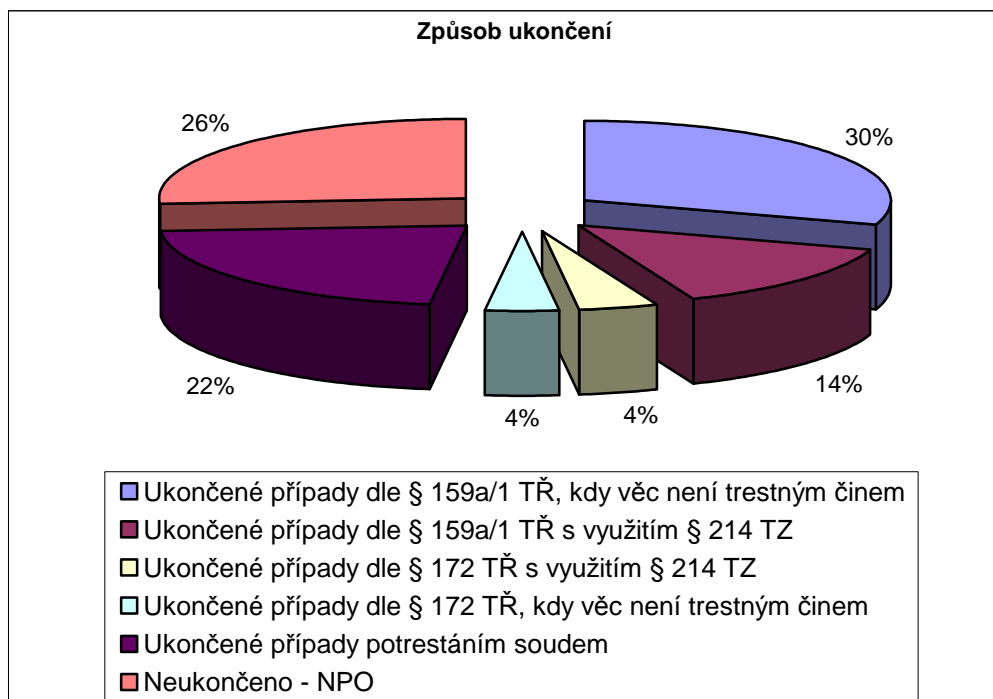
Další zjišťovanou okolností je procesní způsob ukončení trestních řízení. Tato okolnost se také vztahuje k vyhodnocovanému předpokladu č. 1. Způsoby ukončení jsou uvedeny v následující tabulce č. 5. Jednotlivé způsoby ukončení jsou pak také vyjádřeny v procentech z celkového počtu 50 případů ve věci zanedbání povinné výživy. Údaje v této tabulce jsou následně zobrazeny v následujícím grafu č. 4.

Tabulka č. 5: Způsob ukončení trestních řízení

Způsob ukončení trestního řízení		Vyjádření v % z celkového počtu
Ukončené případy dle § 159a/1 TŘ, kdy věc není trestným činem	15	30
Ukončené případy dle § 159a/1 TŘ s využitím § 214 TZ	7	14
Ukončené případy dle § 172 TŘ s využitím § 214 TZ	2	4
Ukončené případy dle § 172 TŘ, kdy věc není trestným činem	2	4
Ukončené případy potrestáním soudem	11	22
Neukončeno - NPO	13	26
Celkem trestních řízení za dané období	50	100

Graf č. 4: Způsob ukončení trestních řízení

Jak z výše uvedené tabulky č. 5 a grafu č. 4 vyplývá, tak nejčastější způsob ukončení trestního řízení ve věci zanedbání povinné výživy představuje odložení, a to dle § 159a/1 trestního řádu, tedy ukončení orgány Policie ČR, a zastavení dle § 172 trestního řádu, tedy zastavení státním zástupcem, z důvodu toho, že věc není trestným činem. Jedná se celkem o 17 případů, což činí 34 % z daného počtu.

Způsob ukončení trestních řízení na základě využití § 214 trestního zákona představuje celkem 9 případů, což činí 18 %. Jen dvě trestní řízení z tohoto počtu byla ukončena až po zahájení trestního stíhání, tedy sdělení obvinění policejním orgánem Služby kriminální policie a vyšetřování, kdy se pak jedná o zastavení trestního stíhání státním zástupcem dle § 172 trestního řádu.

Soudem uložený trest byl stanoven v 11 případech, kdy pouze v jednom případě byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, ostatní tresty pak byly podmíněné.

Ve 13 případech nebyla trestní řízení pravomocně zatím skončena, kdy věc je z pohledu Policie ČR ve stádiu návrhu k podání obžaloby – NPO. Z toho je možné konstatovat, jelikož věc nebyla státním zástupcem vrácena či skončena, že obžaloba k soudu byla skutečně podána. Nebylo však z různých procesních důvodů možno věc ukončit. Možným nejčastějším důvodem je to, že nelze zajistit obžalovaného k soudnímu jednání z důvodu vyhýbání se trestnímu řízení nebo jeho neznámého pobytu.

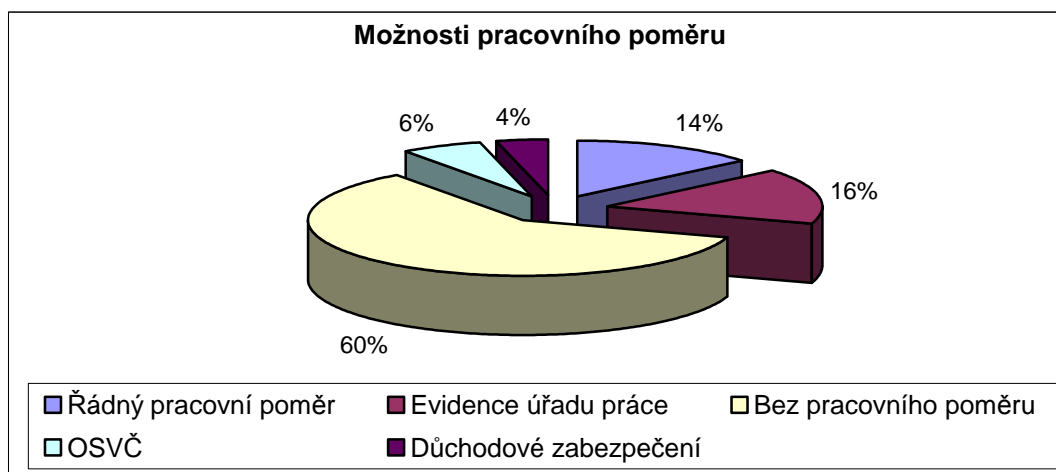
Nikoliv nepatrná část podezřelých raději využívá ustanovení o účinné lítosti ještě před hlavním líčením, pokud možno v co nejkratší době od podání trestního oznámení, čemuž nasvědčuje malé zastoupení zastavení trestního stíhání státním zástupcem a ani jediný případ zastavení trestního stíhání soudem ve vztahu k účinné lítosti, a to i přesto, že od podání obžaloby do hlavního líčení je mnohdy delší doba než doba trvání přípravného řízení. To patrně nasvědčuje obavě podezřelých z řízení před soudem, a také menší částka nutná k úhradě dlužného výživného.

Další okolností, která je předmětem průzkumu, je pracovní poměr osob respondentů. Tato okolnost se také vztahuje k vyhodnocovanému předpokladu č. 2. Zjištěné možnosti pracovního poměru jsou zohledněny v následující tabulce č. 6 a odpovídajícím grafu č. 5.

Tabulka č. 6: Možnosti pracovního poměru respondentů

Pracovní poměr		Vyjádření v % z daného počtu
Řádný pracovní poměr	7	14
Evidence úřadu práce	8	16
Bez pracovního poměru	30	60
OSVČ	3	6
Důchodové zabezpečení	2	4

Graf č. 5: Možnosti pracovního poměru respondentů

Ve výše uvedené tabulce č. 6 a grafu č. 5 jsou zohledněny všechny možnosti aktuálního pracovního poměru, který se týká každého respondenta z výběrového vzorku, a to jak ve skutečném počtu, tak v procentuálním vyjádření z daného celkového počtu výběrového vzorku. Do důchodového zabezpečení patří jak starobní tak invalidní důchod, a to jak plný, tak částečný. Do zařazení osob bez pracovního poměru patří také jedinci ve výkonu trestu odnětí svobody, kteří zde nejsou pracovně zařazeni.

Jak vyplývá z výše uvedené tabulky č. 6 a grafu č. 5, tak nejvíce respondentů je bez řádného pracovního poměru a není současně ani evidováno na úřadu práce, kdy jde o 30 osob, což činí 60 % z celkového počtu.

Druhou největší skupinu představují jedinci vedení v evidenci úřadu práce, což činí 8 osob, tedy 16 % z daného počtu.

Celkem 14 % respondentů pak mělo v době trestnosti činu řádný pracovní poměr, kdy s tímto souvisí osoby samostatně výdělečně činné, označované jako skupina OSVČ, jejichž zastoupení z celkového počtu představuje 6 %. Souhrnně jejich zastoupení činí 20 % a jde celkem o 10 osob.

Nejmenší skupinu respondentů, kteří jsou pouze dva, tvoří osoby v systému důchodového zabezpečení, tedy 4 % z celkového počtu.

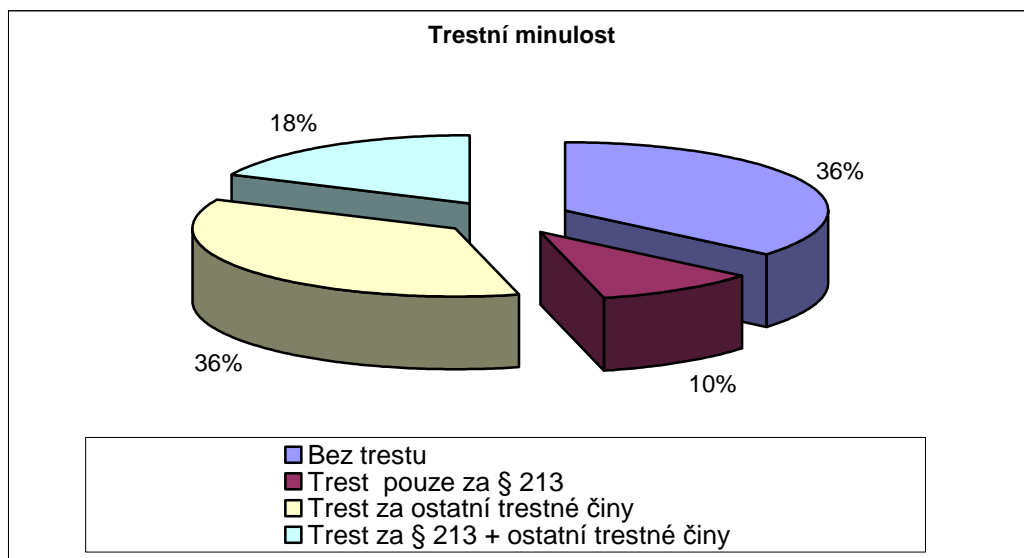
Zastoupení osob, které nejsou pracovně zařazeny a ani nejsou evidovány na úřadech práce je více jak polovina, což je velmi závažný fakt, neboť zřejmě odráží další negativní sociální jevy jako je neplacení zákonných pojištění, páchaní trestné činnosti či bezdomovectví a různé druhy závislostí. Rovněž je zarážející nemalá skupina respondentů, kteří vzhledem k řádnému pracovnímu poměru výživné platit mohli, ač tak přesto nečinili.

Další okolností je trestní minulost podezřelých osob. Tato okolnost se také vztahuje k vyhodnocovanému předpokladu č. 3. Údaje zjištěné průzkumem ve vztahu k této okolnosti jsou uvedeny v následující tabulce č. 7 a grafu č. 6.

Tabulka č. 7: Trestní minulost respondentů

Trestní minulost		Vyjádření v % z daného počtu
Bez trestu	18	36
Trest pouze za § 213	5	10
Trest za ostatní trestné činy	18	36
Trest za § 213 + ostatní trestné činy	9	18

Graf č. 6: Trestní minulost respondentů

Ve shora uvedené tabulce č. 7 a grafu č. 6 je uveden přehled trestní minulosti všech respondentů ze zkoumaného vzorku. Respondenti jsou rozdělení podle toho, zda v minulosti nebyli vůbec soudně trestáni, zda byly soudně trestáni pouze pro neplnění vyživovací povinnosti, avšak za nic jiného. Další skupinu tvoří ti, co byli v minulosti soudně trestáni za jakýkoliv trestný čin, mimo trestný čin Zanedbání povinné výživy. Poslední skupinu představují ti respondenti, kteří byli soudně trestáni jak za trestný čin Zanedbání povinné výživy, tak za ostatní v úvahu připadající trestné činy.

Jak z výše uvedené tabulky č. 7 a grafu č. 6 vyplývá, tak největší počet zaujímají respondenti, celkem 18 osob, kteří nebyli v minulosti nikdy soudně trestáni, což je 36 % z celkového počtu.

Stejný počet ale také představují ti, kteří již byli v minulosti soudem potrestáni, avšak nikoliv za trestný čin Zanedbání povinné výživy dle § 213 trestního zákona, ale za jiný v úvahu připadající trestný čin.

Respondenti, kteří byli v minulosti potrestáni jak za trestný čin dle § 213 trestního zákona, tak i za ostatní možné trestné činy, představují z celkového počtu 9 případů, což činí 18 %.

Nejmenší skupinu tvoří respondenti, kteří byli v minulosti soudem potrestáni pouze za trestný čin dle § 213 trestního zákona, kdy se jedná o 5 případů, což činí 10 %.

Byť je trestný čin Zanedbání povinné výživy svým způsobem specifický, přesto úzce souvisí s kriminalitou v minulosti, zejména majetkového charakteru, což vyplývá z faktu, že v minulosti vůbec netrestaných bylo jen 36 %, a ostatní respondenti byli v minulosti již odsouzeni pro jakýkoliv trestný čin. Z toho by bylo možné usoudit na obecnou nezodpovědnost ke svým povinnostem ze strany osob páchajících trestnou činnost.

Případ pro ilustraci: (Kazuistika č.2)

52 letý muž, rozvedený, trvalé bydliště má hlášené na radnici města. Rozsudkem soudu má určeno placení výživného na dvě nezletilé dcery ve věku 9 a 10 let v celkové výši 1.300,– Kč, kdy dluh který vznikl z neplacení výživného činí za období více jak dvou let 32.500,– Kč. S dětmi se nijak nestýká, neposílá jim žádné dárky ani korespondenci. Z předchozího manželství má další dvě děti, kdy však trestní oznámení nebylo podáno. Je nemajetný a již několik let veden v evidenci úřadu práce, kde však nepobírá žádné hmotné zabezpečení. V minulosti byl vícekrát soudně trestán, kdy několik trestů bylo nepodmíněných. Převažuje majetková trestná činnost, jako podvody v souvislosti s úvěry, krádeže vloupání do chat a motorových vozidel. Nechybí však ani ublížení na zdraví a trest za zanedbání povinné výživy, za které byl souzen naposledy. Při výpovědi přiznává svou povinnost a vzniklý dluh, kdy však nemůže své povinnosti dostát, neboť má malý příjem, který sotva uživí jeho. Zdroj příjmu, kdy nepobírá žádné dávky, nedokázal nijak vysvětlit. Vzhledem k výši příjmu podezřelého byl však spisový materiál již na obvodním oddělení Policie České republiky odložen dle § 159a/1 trestního řádu.

1.18.1 Vyhodnocení předpokladů

Předpoklad č. 1

Předpokládá se, že více jak 50 % zahájených trestních řízení ve věci zanedbání povinné výživy je za použití ustanovení § 214 trestního zákona ukončeno, neboť vyživovací povinnost je ve lhůtě dodatečně splněna.

K vyhodnocení tohoto předpokladu bylo nutné zjistit, jakým způsobem bylo konkrétní podané trestní oznámení pravomocně skončeno. V úvahu přichází několik způsobů. Prvním a společensky nejméně žádoucím je uložení trestu soudem. Další možností je to, že spisový materiál je již na obvodním oddělení Policie České republiky nebo na útvaru Služby kriminální policie a vyšetřování dle § 159a/1 trestního řádu odložen, buď proto, že jednání podezřelého není trestným činem, nebo podezřelý svou vyživovací povinnost dodatečně splnil, za použití ustanovení § 214 trestního zákona. Další možností je zastavení trestního stíhání státním zástupcem dle § 172 trestního řádu či soudem dle § 223 trestního řádu a to rovněž ze stejných důvodů jako při odložení věci dle § 159a/1 trestního řádu.

Vyhodnocení předpokladu č. 1

Získaná data k tomuto předpokladu jsou uvedena v tabulce č. 5 a grafu č. 4 v předchozí kapitole.

Na základě vyhodnocení prvního předpokladu, tedy toho, že více jak 50 % zahájených trestních řízení ve věci zanedbání povinné výživy je za použití ustanovení § 214 trestního zákona ukončeno, a to buď odložením věci policejním orgánem dle § 159a/1 trestního řádu, nebo zastavením trestního stíhání ze strany státního zástupce dle § 172 trestního řádu, neboť vyživovací povinnost je ve lhůtě dodatečně splněna, kdy bylo zjištěno, že takto bylo ukončeno celkem 9 trestních řízení, což činí 18 %. Nebylo možné posoudit všechna trestní řízení, neboť, jak bylo uvedeno, některá nebyla pravomocně skončena. Pokud by však i tato všechna neskončená řízení byla ukončena za využití § 214 trestního zákona, tak by celkový počet takto ukončených řízení stoupl na 44 %.

Lze tedy i přes pravomocně neukončené případy konstatovat, že se předpoklad č. 1 **n e p o t v r d í l .**

Předpoklad č. 2

Předpokládá se, že podezřelí z trestného činu Zanedbání povinné výživy jsou ve více jak 70 % bez řádného pracovního poměru.

K vyhodnocení tohoto předpokladu bylo zjišťováno, jaký byl pracovní poměr podezřelých za rozhodné období, tedy za období, které je bráno jako doba spáchání předmětného trestného činu, tedy doba trestnosti činu. Řádným pracovním poměrem je zde myšlen pracovní poměr, který je založen na základě řádné pracovní smlouvy, bez běhu výpovědi, a který trvá po dobu trestnosti činu. Samozřejmě sem patří i samostatně výdělečná činnost, která není pozastavená. Smyslem ověřování tohoto předpokladu není zjišťovat to, zda si podezřelé osoby samy zavinili neexistenci pracovního poměru či nikoliv. Podstatné je zjištění, kolik jich řádný pracovní poměr má nebo nemá. K vyhodnocování tohoto předpokladu byla do skupiny osob bez řádného pracovního poměru započítána i skupina vedená v evidenci příslušného úřadu práce.

Vyhodnocení předpokladu č. 2

Získaná data k tomuto předpokladu jsou uvedena v tabulce č. 6 a grafu č. 5 v předchozí kapitole.

Vyhodnocením druhého předpokladu, tedy toho, že podezřelí z trestného činu Zanedbání povinné výživy jsou ve více jak 70 % bez řádného pracovního poměru, bylo zjištěno, že řádný pracovní poměr nemá celkem 38 respondentů z celkového počtu, což je 76 %. Z tohoto počtu je 60 % osob bez řádného pracovního poměru, kdy není ani vedeno v evidenci úřadu práce a 16 % osob je pak bez řádného pracovního poměru, kdy je současně vedeno v evidenci úřadu práce.

Na základě tohoto provedeného vyhodnocení je možno konstatovat, že předpoklad č. 2 se **p o t v r d i l**.

Předpoklad č. 3

Předpokládá se, že více jak 40 % podezřelých se trestného činu Zanedbání povinné výživy již aspoň jednou dopustilo a bylo za něj také soudem potrestáno.

Aby mohl být tento předpoklad vyhodnocen, je třeba zjistit u všech respondentů jejich trestní minulost. Pro toto vyhodnocení je rozhodný opis rejstříku trestů konkrétního respondenta, který se zajišťuje do každého policejního spisu, a to v nejaktuálnějším znění. Opakované spáchání tohoto trestného činu, nebo-li recidiva bude zjišťována u těch respondentů, kteří již za takový skutek byli v minulosti pravomocně odsouzeni. Nebudou se tedy prověřovat ti, proti kterým v minulosti sice bylo například zahájeno trestní stíhání, ale kteří svou vyživovací povinnost dodatečně, ve smyslu § 214 trestního zákona, včas splnili. Do průzkumu však byli zařazeni všichni respondenti, tedy i ti, jejichž jednání nebylo možno v rámci údajů zjištěných průzkumem kvalifikovat jako trestný čin, což představovalo 34 % případů, jak vyplynulo z vyhodnocení prvního předpokladu. Tato skupina respondentů byla do tohoto vyhodnocení zařazena proto, že vyživovací povinnost nebyla plněna ve všech případech a také proto pak vždy došlo k určitým následkům neplnění této povinnosti. Pokud by se izoloval vzorek těch respondentů, jejichž současné jednání nebylo v době průzkumu kvalifikováno jako trestný čin, byli by mezi nimi v nemalém množství i ti, kteří byli v minulosti soudně trestáni pro § 213 trestního zákona. Také by se pak muselo přihlídnout k tomu, jak budou hodnoceny ty případy, u nichž je podána obžaloba, tedy které nebyly ještě v době průzkumu pravomocně skončeny, neboť i soud má ve své pravomoci určit, že dané jednání není trestným činem. Proto tedy k vyhodnocení tohoto předpokladu byli zohledněni všichni respondenti z daného vzorku, bez ohledu na právní kvalifikaci v době průzkumu.

Vyhodnocení předpokladu č. 3

Získaná data k tomuto předpokladu jsou uvedena v tabulce č. 7 a grafu č. 6 v předchozí kapitole.

Na základě vyhodnocení třetího předpokladu, tedy toho, že více jak 40 % podezřelých se trestného činu Zanedbání povinné výživy již aspoň jednou dopustilo a bylo za něj také soudem potrestáno, bylo zjištěno, že za trestný čin Zanedbání povinné výživy dle § 213 trestního zákona bylo před průzkumem soudem potrestáno celkem 14 podezřelých, a to jak pouze za trestný čin dle § 213 trestního zákona a žádný jiný trestný čin, tak i zároveň za

tento trestný čin a i jiný možný trestný čin. Tato skupina respondentů představuje celkem 28 % z celkového počtu.

Lze tedy konstatovat, že stanovený předpoklad č. 3 se **n e p o t v r d í l .**

Závěr

Tato práce se zabývala problematikou zanedbání povinné výživy. V její teoretické části byla věnována pozornost podstatě samotné vyživovací povinnosti, jejímu právnímu zakotvení v českém právním řádu. Byly uvedeny a popsány jednotlivé typy vyživovacích povinností. Neplnění vyživovací povinnosti pak bylo zohledněno zejména z trestního pohledu a z pohledu policejní činnosti. Snahou práce byl komplexní pohled na problematiku zanedbání povinné výživy.

Cílem praktické části pak bylo zjistit zda ustanovení § 214 trestního zákona má své opodstatnění a je tedy podezřelými využíváno k tomu, aby se vyhnuli případnému trestnímu postihu, a zda podezřelí z trestného činu zanedbání povinné výživy jsou většinou nezaměstnaní, což je možno považovat jako nejčastější příčinu neplnění jejich vyživovací povinnosti. A také jestli se již v minulosti podezřelí dopustili trestného činu dle § 213 trestního zákona.

Nebylo možné vzhledem k charakteru této práce zjištěné výsledky z vyhodnocování předpokladů generalizovat, je možné mít však za to, že obě uvedená ustanovení §§ 213 a 214 trestního zákona plní svůj společenský účel. Z pohledu ustanovení § 214 trestního zákona je patrné, že nemalá část trestních řízení byla odložena, neboť bylo využito právě tohoto ustanovení, kdy tak výživné bylo „doručeno“ tam, kde ho bylo třeba. Nebyl sice potvrzen předpoklad, že těchto trestních řízení bude takto odloženo více jak 50 %, kdy bylo zjištěno, že se jednalo pouze o 18 %, přesto však nejde o nijak zanedbatelné číslo, také proto, že 26 % případů ještě nebylo v době průzkumu pravomocně skončeno.

Byť nebyla praktická část přímo zaměřena na zjištění skutečného důvodů neplacení výživného, jelikož nemalá část respondentů k věci nevypovídala, tak z vyhodnocení druhého předpokladu jasně vyplynulo, že většina z nich je bez řádného pracovního poměru, což představovalo celkem 76 %. Lze se tedy domnívat, že řádný pracovní poměr hraje podstatnou roli při plnění vyživovací povinnosti. Zjištěný počet nezaměstnaných osob pak mnohonásobně převyšuje celorepublikový průměr nezaměstnanosti. K pracovnímu poměru se váže i skutečnost, že největší zastoupení respondentů ze zkoumaného vzorku jsou osoby ve věkovém rozmezí 26 až 45 let. Jde o závažný fakt s ohledem na to, že se jedná o osoby v produktivním věku a skupinu přímo neohroženou trhem práce. Tím spíše, že jen dvě osoby ze zkoumaného vzorku byly v invalidním důchodu. Skutečnost, že se v téměř naprosté většině respondentů jedná o muže, není nijak

zarážející. Příčinou neexistence řádného pracovního poměru tedy nebudou objektivní důvody, ale pouze nezodpovědnost podezřelých, čemuž nasvědčuje fakt, že jen 18 % případů ze zkoumaného vzorku bylo kvalifikováno jako úmyslný trestný čin dle § 213/2 trestního zákona, kdy ostatní případy byly nedbalostního charakteru.

O určitém vlivu trestního řízení ve věci neplnění vyživovací povinnosti je možné mluvit v souvislosti s trestní minulostí respondentů, kdy v minulosti bylo za trestný čin dle § 213 trestního zákona potrestáno jen 28 % respondentů z daného počtu, což sice není nijak zanedbatelné číslo, ale ani nijak závratné. Horší je situace z pohledu obecné trestanosti, kdy z daného počtu bylo netrestaných pouze 36 %. Tedy 64 % respondentů bylo již v minulosti odsouzeno za trestný čin, což odpovídá průměru celkové oficiální recidivy trestné činnosti v České republice.

Autor této bakalářské práce se pak domnívá, že cíl práce byl splněn.

Navrhovaná opatření

Jedním z nejpodstatnějších navrhovaných opatření pro praxi je, aby v budoucnu nebyla rušena trestnost ve smyslu ustanovení § 213 trestního zákona. Tento návrh v podstatě vyplývá z vyhodnocení prvního a třetího předpokladu, kdy jiné než trestní donucení by se pravděpodobně minulo účinkem.

Z pohledu policejní činnosti je určitým problémem fakt, že mnoho povinných má více dětí, které žijí na různých místech republiky. Pak se stává, že je zahájeno trestní řízení proti povinnému jedním policejním útvarem, a to přesto, že jiný útvar již proti povinnému zahájil dříve. Návrhem by proto byla možnost a i povinnost vkládat oznámení o vyživovací povinnosti do systému kriminalisticky sledovaných událostí.

Z pohledu trestní odpovědnosti povinného by jiným návrhem mohlo být zvýšení trestní sazby za trestný čin Zanedbání povinné výživy. Nelze sice očekávat, že každé zvýšení možného trestu za deliktní jednání přinese jeho menší riziko, přesto však v tomto případě by zvýšení trestní sazby mohlo přispět ke zmenšení páčání tohoto trestného činu. To lze usuzovat z toho, že jen necelá polovina podezřelých využila možnosti účinné lítosti, jak vyplynulo z vyhodnocení prvního předpokladu. A také z toho, že nikoliv zanedbatelná část podezřelých se tohoto trestného činu dopustila více jak jednou, jak vyplynulo z vyhodnocení třetího předpokladu. Tyto skutečnosti mohou nasvědčovat právě hrozbě jen malého trestu. Tedy obecně zvýšit společenskou nebezpečnost jednání povinných při neplnění jejich vyživovací povinnosti.

Další z navrhovaných opatření spočívá ve vztahu k zaměstnávání. Bylo by vhodné zvážit určité zvýhodnění zaměstnavatelů zaměstnávající osoby s vyživovací povinností, zejména k nezletilým dětem. Úřady práce by pak také při nabídce zaměstnání měly upřednostňovat tyto osoby. Upřednostnění by se mohlo také týkat i osob umístěných ve výkonu trestu odnětí svobody. Je zcela samozřejmostí, že stát by měl činit taková opatření, aby nezaměstnanost byla co nejnižší, a aby bylo vytvořeno takové klima společnosti, které by co nejvíce eliminovalo sociálně patologické jevy, jako je především bezdomovectví, patologické hráčství a závislost na alkoholových a nealkoholových drogách.

Seznam použitých informačních zdrojů

- HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-7239-192-5.
- JELÍNEK, J., SOVÁK, Z. *Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 20. vyd. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-450-1.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.
- NOVÁ, H., TĚŽKÁ, O. *Vyživovací povinnost*. 1. vyd. Praha: Linde, 1995. ISBN 80-85647-84-2 .
- NOVOTNÝ, O., et al. *Trestní právo hmotné: Obecná část*. 4. vyd. Praha: Aspi Publishing, 2004. ISBN 80-86395-73-1.
- NOVOTNÝ, O., et al. *Trestní právo hmotné: Zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Aspi Publishing, 2004. ISBN 80-86395-67-7.
- PLECITÝ, V., SALAČ, J., *Základy rodinného práva*. 1. vyd. Praha: Eurounion, 2001. ISBN 80-7317-002-7.
- VESELÁ, R., et al. *Rodina a rodinné právo: Historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86432-93-9.
- Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Nejvyšší soud České republiky. Praha: Orac, 4/2003, ročník LV. Index 47301.
- Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Nejvyšší soud České republiky. Praha: Orac, 6/2004, ročník LVI. Index 47301.
- Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Nejvyšší soud České republiky. Praha: Orac, 3/2005, ročník LVII. Index 47301.
- Zákon č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi. In *Sociální zabezpečení 2007 podle stavu k 22.1.2007*. Ostrava: Sagit, 2007. ISBN 978-80-7208-608-5.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Záznamový arch pro zjišťovaná data

Příloha č. 2: Vyplněné záznamové archy se zjištěnými daty

Příloha č. 3: Statistický přehled a srovnání oznámení trestného činu Zanedbání povinné výživy za rok 2005 v jednotlivých krajích

Příloha č. 4: Srovnání a počet oznámení trestného činu Zanedbání povinné výživy za rok 2000 až 2005